

# ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

## ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ.

Δύο ἔξοχοι νόες ἐφάνησαν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καὶ διὰ τῶν μεταξὺ τῶν στενωῶν σχέσεων συνέπραξαν ἀμοιβαίως ὁ εἷς διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἑτέρου, καὶ προέβησαν ἀμφοτέρω εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δόξης, ὁ μὲν τῆς στρατιωτικῆς, ὁ δὲ τῆς φιλοσοφικῆς. Οὗτοι εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος καὶ Ἀριστοτέλης.

Οὔτε ὁ Ἀλέξανδρος ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ κάμῃ τοσοῦτον λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον πρόοδον, ἐὰν δὲν εὐτύχει νὰ λάβῃ διδάσκαλον τὸν Ἀριστοτέλην, οὔτε ὁ Ἀριστοτέλης ἤθελε τελειοποιηθῆ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας, ἐὰν δὲν εὐτύχει νὰ λάβῃ μαθητὴν τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἐχορήγησεν ὅλα τὰ μέσα, τὰ συντελοῦντα πρὸς τελειοποίησιν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ γνώσεων. Διὰ τῆς ἀμοιβαίας δὲ συνδρομῆς, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος προέβη ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὑπερέβη τὰ ἕως τότε γνωστὰ ὅρια τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ὅλοι αἱ ἀνωτέρω περιστάσεις μᾶς παρεκίνησαν νὰ ἐκθέσωμεν τοὺς βίους ἀμφοτέρων τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν, τὸν ἓνα κατόπι τοῦ ἄλλου, καὶ ἀρχόμεθα πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦτον υἱὸς Φιλίππου τοῦ Βασιλέως τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ

ἐγεννήθη κατὰ τὸ 356. ἔτος πρὸ Χριστοῦ εἰς Πέλλαν τῆς Μακεδονίας. Ὁ πατὴρ του, παιδαγωγὸν μὲν τοῦ διώρισε τὸν Λεωνίδα, ἄνδρα ἐνάρετον καὶ συγγενῆ τῆς Ὀλυμπιάδος, διδάσκαλον δὲ τὸν Ἀκαρναῖνα Δυσίμαχον, ὅστις κολακεύων τὸν μαθητὴν του τὸν ὠνόμαζεν Ἀχιλλέα, τὸν ἑαυτὸν του δὲ Φαίника. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν ἐγνώρισεν ὁ Φίλιππος, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ νέου υἱοῦ του εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, ἢ τὴν ἀνέθεσεν ἐγκαίρως εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, χαίροντα ἤδη μεγίστην ὑπόληψιν.

Διὰ νὰ κατορθώσῃ ἐπιτυχῶς ὁ Ἀριστοτέλης τὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐγκατέλιπε τὴν αὐλὴν, μετέβη εἰς χωρίον, Μίεζα ὀνομαζόμενον, καὶ κείμενον πλησίον τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅπου ἐξηκολούθει τὴν διδασκαλίαν του μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῆς διαθορᾶς τῆς αὐλῆς. Τὸ σύστημα δὲ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς ἦτο κατάλληλον δι' ἡγεμόνα, ὁποῖος ἔμελλε νὰ κατασταθῆ ὁ Ἀλέξανδρος.

Διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν ἐκ νεαρᾶς ἔτι ἡλικίας φρονήματα στρατιωτικὰ καὶ γενναῖα, δι' ὧν ν' ἀντικρούσῃ τοὺς ἰσχυροὺς ἐχθροὺς, τοὺς περικυκλοῦντας τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας, τοῦ ἐσύστησε στενῶς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος διετῆρει πάντοτε ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του, ἕως οὗ καταστρέψας τὸ βασίλειον τῆς Περσίας, τὴν ἔθεσεν εἰς ἓν τῶν

πολυτιμοτέρων κιβωτίων, τὸ ὁποῖον τοῦ προσέφερον ἀπὸ τὰ ἐχθρικὰ λάφυρα.

Ἀλλ' ἡ παιδαγωγία τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ἤθελε τοσοῦτον ἐπιτύχει, ἐὰν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦτο προικισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ ἕξοχα προτερήματα σωματικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως. Παιδάριον ἔτι ὢν, ἐτόλμησε ν' ἀναδῆ τον Βουκεφάλαν, ἵππον ἀπειθῆ καὶ δυσήνιον, τὸν ὁποῖον ἄνδρες ἔμπειροι εἰς τὴν ἵππικὴν δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀναβῶσιν. Ὅταν δὲ ὁ Φίλιππος εἶδε τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστρέφοντα ἔφιππον ἐπὶ τοῦ Βουκεβάλα, ἐδάκρυσεν ἀπὸ τὴν χαρὰν του, καὶ φιλήσας αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ εἶπε "Ζήτει ἄλλην Βασιλείαν, υἱέ μου διότι ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ".

Ὅταν ὁ Φίλιππος ἔκαμνε στρατιωτικὰ τινα κατορθώματα, ὁ Ἀλέξανδρος ἔλεγεν εἰς τοὺς συνηλικιώτας του "Δι' ἐμὲ ὁ πατὴρ μου δὲν θέλει ἀφήσει τίποτε πρὸς κατόρθωσιν".

Ἰδὼν ὁ Φίλιππος τὴν πρόωρον σωματικὴν καὶ νοερὰν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅταν ἔμελλε νὰ μεταβῆ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Βυζαντίου πόλεμον, ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλείου, ἐν ᾧ μόλις εἶχεν ἔμβει εἰς τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀλλὰ ἢ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ἐπολέμησε καὶ ὑπέταξε τοὺς Μεδάρους, οἵτινες, νομίζοντες ἀπροστάτευτον τὸ Βασίλειον κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Φιλίππου, εἶχον ἀποστατήσει. Ἀλλ' ὅ,τι ἐκορύφωσε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, μὲ τὴν

ὅποιαν διέσχισε καὶ κατέστρεψε τὸν ἱερὸν λόχον τῶν Θηβαίων εἰς τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην, σῶμα τοσοῦτον περίφημον διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ ἐπιμονὴν του.

Ἠγάπα τὴν μητέρα του μὲ ὑπερβολὴν ὁ Ἀλέξανδρος· καὶ ὅταν ὁ Φίλιππος ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ τὴν Κλεοπάτραν, ἐγκατάστησεν τὴν Ὀλυμπιάδα, ὁ Ἀλέξανδρος ὑπερασπίσθη μὲ πολλὴν τόλμην τὴν μητέρα τε, κατακρίνων ἀφόβως τὴν διαγωγὴν τοῦ πατρὸς του, ὡς οὗτος, παραφερόμενος ἀπὸ τὸν θυμὸν, ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἐμποδίσθη ἀπὸ τοὺς φίλους, παρεμβάντας εἰς τὸ μέσον, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀνεχώρησεν ὁμοῦ μὲ τὴν Ὀλυμπιάδα εἰς Ἡπειρον.

Ὁ Φίλιππος δὲν ἤργησε νὰ μετανοήσῃ, καὶ ἐπροσκάλεσεν ὀπίσω τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐπανελθὼν δὲ ἀπέκτησε νέα δικάσματα εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς του, διασώσας τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τινὰ μάχην κατὰ τῶν Τριβαλῶν.

Εἶχεν ἤδη ὁ Φίλιππος κηρυχθῆ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, καὶ κατεγίνετο εἰς προετοιμασίας, ὅταν ἐδόλοφονήθη ἀπὸ τὸν Πausανίαν. Ἀνέλαβε λοιπὸν τὴν Βασιλείαν ὁ Ἀλέξανδρος πρὶν ἔμβῃ ἀκόμη εἰς τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του· καὶ πρῶτον ἔργον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ τιμώρησις τῶν φονεῶν τοῦ πατρὸς του. Διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ δὲ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς Μακεδόνας, κατήργησεν ὅλους τοὺς φόρους, ἀπαιτήσας μόνον τὸ νὰ

χορηγῶσιν ἄνδρας διὰ τὸν πόλεμον. Ἐλθὼν ἔπειτα εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπου ἦτον κοινὴ τῶν Ἑλλήνων σύνοδος, ἐπέτυχεν νὰ διορισθῇ ἀρχηγὸς τῆ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, μ' ὅλον ὅτι πολὺ ἀντέπραξαν εἰς τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Μέλλον δὲ νὰ ἀπομακρυνθῇ διὰ πολὺν καιρὸν ἀπὸ τὸ βασιλείον του, ἐσοχάσθη νὰ ἀσφαλίσῃ τὰ μεθόρια, ταπεινῶν διὰ πολέμου τοὺς γείτονας· ἐνίκησε τοὺς Θρᾷκας, καὶ προσέλαβεν εἰς τὸν στρατὸν του τοὺς καλητέρους αὐτῶν πολεμιστάς. Ἐπέταξε τοὺς Γαίτας, καὶ νικήσας τὸν Κλείτον, Βασιλέα τῶν Ἰλλυριῶν, τὸν ἐδίωξε τοῦ Βασιλείου του. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐγίνοντο ταῦτα, εἰς τὴν Ἑλλάδα διεδόθη φήμη, ὅτι ἐφονεύθη ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἀμέσως αἱ πλείοτεραι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, πρὸ πάντων ἄμωσ αἱ Θῆβαι καὶ αἱ Ἀθῆναι, παρασυρόμεναι ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς, κινοῦνται εἰς ἐπανάστασιν, καὶ φονεύουσι τινὰς ἐκ τῆς Μακεδονικῆς φρουρᾶς, τοὺς ὁποίους συνέλαβον τὴν νύκτα εἰς Θήβας.

Μὲ πολλὴν ταχύτητα ὁ Ἀλέξανδρος φθάνει εἰς τὰς Θήβας, καὶ στρατοπεδεύει ἔμπροσθεν τῆς πόλεως. Θέλων δὲ νὰ ἐλκύσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς Ἑλληνας, προτείνει εἰς τοὺς Θηβαίους νὰ κάμωσι μετ' αὐτοῦ ἔντιμον συνθήκην, ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι ἀπέβριψαν ἀγερώχως τὴν πρότασιν. Ἐφορμᾷ λοιπὸν κατὰ τῆς πόλεως, τὴν κυριεύει, συγχωρεῖ εἰς τὰς στρατιώτας νὰ τὴν διαρπάσωσι, φονεύονται ἕξ χιλιάδες ἄνθρωποι, καὶ αἰχμαλωτίζονται τρεῖς μυριάδες, καταστρέφονται καὶ ὅλαι αἱ οἰκίαι ἐκτὸς μιᾶς τῆς

τοῦ Πινδάρου (α). Ὁ τρόμος, τὸν ὁποῖον ἐπροξέ-  
νησεν ἡ καταστοφὴ αὐτῆ, ἐνεργηθεῖσα μὲ τῶσαύ-  
την ταχύτητα, ἢ συγχώρησις τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν  
εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν παρά-  
βασιν τῶν συνθηκῶν, καὶ ἡ δικαιολόγησις ὅτι αἱ  
συμβᾶσαι εἰς τὰς Θήβας σκληρότητες ἦσαν ἔργον  
μαῖλλον τῶν περιοίκων ἔνεκεν ἀντιπαθείας πρὸς τὰς  
Θηβαίους, ὅλα ὁμοῦ ἐπανάφερον τὴν καλὴν ἁρμο-  
νίαν ματαξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε νὰ  
μὴν μένη πλέον κἀνὲν ἐμπόδιον εἰς τὸν κατὰ Περ-  
σῶν πόλεμον.

Τὸν χειμῶνα ἔκαμε τὰς ἀναγκαίας προπαρα-  
σκευὰς, καὶ ἀφῆσας τὸν Ἀντίπατρον εἰς τὴν διοί-  
κησιν τοῦ Βασιλείου, μοιράσας καὶ ὅλα τὰ πλού-  
τη του εἰς τοὺς φίλους του, ἐκίνησεν εἰς τὴν ἐκτρα-  
τείαν ἔχων τριάκοντα χιλιάδας πεζοὺς, πέντε χι-  
λιάδας ἵππεῖς, ἐνὸς μηνὸς τροφὰς καὶ ἐβδομήκοντα  
τάλαντα. Τοιαύτη ἦτον ἡ δύναμις, ἡ ὁποία εἰς  
ὀλίγον διάστημα καιροῦ κατέστρεψε τὰ μεγαλή-  
τερα βασίλεια ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καὶ μετέβαλε  
τὴν φάσιν ὅλης τῆς Ἀσίας.

Διαβὰς ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ θυ-  
σιάσας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλεύου (β), προέβη ἕως

(α). Ὁ Πίνδαρος ἦτο ὁ κορυφαῖος τῶν λυρικῶν ποιητῶν  
τῆς ἀρχαιότητος· διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Ἀλέξανδρος  
τὴν διάκρισιν ταύτην.

(β) Ὁ Ἀχιλλεύς ἦτον ὁ κορυφαῖος τῶν ἡρώων τοῦ Τρωϊ-  
κοῦ πολέμου, καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἦρωὸς τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀ-  
μήρου.

εἰς τὸν ποταμὸν Γρανικὸν, ὅπου συναντηθεῖς μὲ τὰ  
Περσικὰ στρατεύματα, τὰ ἐπολέμησε καὶ τὰ ἐνί-  
κησε. Προέβαινε δὲ ὑποτάττων τὰ ἔθνη, χωρὶς νὰ  
προσβάλῃ τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, καὶ συγχωρῶν  
νὰ πολιτεύονται κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους.  
Διαβαίνων ἀπὸ τὸ Γόρδιον ἔκαψε τὸν γόρδιον κόμ-  
βον, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν χρησμὸν, ὅτι ὅστις ἤ-  
θελε λύσει τὸν κόμβον τοῦτου ἔμελλε νὰ βασιλεύ-  
σῃ τῆς Ἀσίας.

Ἐκεῖθεν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλι-  
κίας, καὶ κολυμβήσας εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ πλη-  
σίον αὐτῆς ῥέοντος ποταμοῦ Κύδνου, ἐκυριεύθη ἀπὸ  
πυρεττὸν τοσοῦτον σφοδρὸν καὶ ἐπικίνδυνον, ὥστε  
οἱ ἰατροὶ δὲν ἐτόλμων νὰ δώσωσι φάρμακα, φοβέ-  
μενοι μὴ κατηγορηθῶσιν ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας, ἐὰν  
κινδυνεύσῃ ὁ Ἀλέξανδρος. Μόνος δὲ ὁ Φίλιππος ὁ  
Ἀκαρονῶν ἐτόλμησε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν θεραπείαν,  
λέγων, ὅτι εἶναι ἀδίκον νὰ μὴν συγκινδυνεύσῃ καὶ  
αὐτὸς μὲ τὸν Ἀλέξανδρον κινδυνεύοντα. Ἐν ᾧ λοι-  
πὸν ὁ Φίλιππος ἠτοίμαζεν ἐν δραστήριον ἱατρικόν,  
ἐπιστολὴ τοῦ Παρμενίωνος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἀ-  
λέξανδρον, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐπρόκειτο νὰ τὸν δηλη-  
τηριάσῃ, δωροδοκηθεῖς ἀπὸ τὸν Δαρσίον. Τὴν ἐπι-  
στολὴν ταύτην παρέδωκε μὲ τὴν μίαν χεῖρα εἰς τὸν  
ἱατρὸν ὁ Ἀλέξανδρος διὰ νὰ τὴν ἀναγνώσῃ, καὶ  
μὲ τὴν ἑτέραν παρέλαβε τὸ ἱατρικόν· ὁ μὲν ἔπινεν,  
ὁ δὲ ἀνεγίνωσκεν· ἀλλ' ὅχι μὲ τὴν αὐτὴν ἀπαρα-  
ξίαν ἀμφότεροι, καθ' ὅσον ὁ μὲν Ἀλέξανδρος εἶχε  
πλήρη πίστιν εἰς τὸν ἱατρὸν του, ὁ δὲ Φίλιππος,

καί τοι εἰλικρινῆς πρὸς τὸν Βασιλέα του, ἐφοβεῖτο τὴν διαβολὴν, εἰς τοσοῦτον μάλιστα ἐπικίνδυνον περὶστασιν.

Ἀναλαβὼν ταχέως τὴν ὑγείαν του ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνθη πρὸς τὸν Δαρεῖον, ἐρχόμενον μὲ ἐξακοσίας χιλιάδας στρατιωτῶν, καὶ ἀπήντησεν αὐτὸν ἐν Ἰσῶ. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς Γρανικόν, ἡ στρατιωτικὴ τέχνη ὑπερίσχυσε τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρατευμάτων, καὶ ὁ Δαρεῖος, νικηθεὶς κατὰ κράτος, ἐγκατέλιπε ὅλας τὰς ἀποσκευάς του, καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὰς αἰχμαλωτίσθησαν ἡ μήτηρ, ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ. Ἀλλὰ πόσον ἔμεινεν ἐκστατικὸς ὁ Δαρεῖος, ὅταν ἐβεβαιώθη ἀπὸ ἕνα τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ εὐνούχων, μὲ ποίαν γενναϊότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐφέρθη ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὰς λαμπράς ταύτας αἰχμαλώτους, ὥστε οὐδὲ κἀν προσέβελψε τὴν σύζυγον καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ!

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὅλα τὰ παράλια τῆς Περσικῆς μοναρχίας ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐκτὸς τῆς Τύρου ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ὑπέταξε μετὰ ἐπτάμηνον τρομερὰν πολιορκίαν. Ἐκυρίευσεν ὁμοίως καὶ τὴν Γάζαν, καὶ μετέβη καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ὁμοῦ δὲν ἔδραψε· διότι, ὡς λέγεται, ἔκαμαν εἰς αὐτὸν γνωστὴν τὴν περὶ αὐτοῦ προφητείαν τοῦ Δανιήλ.

Θέλων δὲ νὰ μὴν ἀφήσῃ ἐχθροὺς ὀπίσω του, ὅταν ἔμελλε νὰ μεταβῇ κατὰ τοῦ Δαρεῖου, ἐπῆγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐσύστησεν ἐκ νέου τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, καὶ τὰς παρὰ τῶν Περσῶν καταργηθείσας

θηρησκευτικὰς τελετάς. Κτίσας δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεώς της κατέστη μία τῶν μεγαλητέρων καὶ λαμπροτέρων πόλεων τοῦ κόσμου, μετέβη διὰ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀμμωνος, ὅπου τὸ μαντεῖον τὸν ὠνόμασεν υἱὸν τοῦ Διός. Ἐν αὐτῷ δὲ ἐφοδιασθεὶς μὲ νέας δυνάμεις, ἐτοιμάζετο νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Δαρεῖου, οὗτος φοβηθεὶς ἐπρότεινε συνθήκας πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου, ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον, μύρια τάλαντα διὰ λύτρα τῆς οἰκογενείας του, καὶ ὅλους τοὺς τόπους ἀπὸ τὸν Εὐφράτην ἕως τὸν Ἑλλάσποντον. Ὁταν τὴν πρότασιν ταύτην ἔκοι νοποίησεν εἰς τὸς μετ' αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Παρμενίων εἶπεν “Ἐγὼ ἤθελα δεχθῆ, ἀν ἤμην Ἀλέξανδρος. — Καὶ ἐγὼ (εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος) ἀν ἤμην Παρμενίων.”

Ἀπελπισθεὶς ὁ Δαρεῖος τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰρήνην, ἐδόθη εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τῆ πολέμου, ἐξέβησεν εἰς κίνησιν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς αὐτοκρατορίας τε, ὥστε ὅταν ἔφθασεν εἰς Ἀρβηλα εἶχεν ἐν ἑκατομύριον πολεμιστῶν καὶ τρεῖς χιλιάδας ορεπανηφόρας ἀμάξας. Ὁ Παρμενίων ἐξ οἱ σημαντικώτεροι τῶν Μακεδόνων τοσοῦτον ἐτρόμαξαν τὸ πλῆθος τῆς Περσικῆς στρατιᾶς, ὥστε ἐπρότειναν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιπέσωσι τὴν νύκτα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐδέχθη, εἰπὼν τὸ πολυθρύλλητον “Οὐ κλέπτω τὴν νίκην”.

Ὁ Ἀλέξανδρος σχεδιάσας τὰ περὶ τῆς μάχης, ἣτις ἔμελλε νὰ ᾔνοι ἢ τρομερωτέρα τοῦ κόσμου,

καὶ ὕποφασίσθη τὴν τύχην τῆς Ἀσίας, ἐκοιμήθη· ἀλλὰ τόσο ἡσύχως, τόσο βαρέως καὶ τόσο ἀργὰ παρὰ τὴν συνήθειάν του, ὥστε ὁ Παρμενίων ἠναγκάσθη νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ μόνος του "Κοιμᾶσαι (τῷ εἶπεν) ὡς νὰ ἐνίκησες, καὶ ὄχι ὡς μὲλλον νὰ ἀγωνισθῆς τὴν τρομερωτέραν μάχην; Πῶς! (ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος μειδιῶν) δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι ἐνίκησαμεν, ἀφοῦ ἐπαύσαμεν ἀπὸ τοῦ νὰ περιφερώμεθα κυνηγῶντες τὸν Δαρεῖον ἀποφεύγοντα τὴν μάχην;" Μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ Δαρεῖος νικηθεὶς ἔφυγε, καὶ τὸ Περσικὸν Βασιλεῖον κατεστράφη. Τὰ Σοῦσα καὶ ἡ Βαβυλὼν ἤνοιξαν τὰς πύλας, καὶ παρέδωκαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς ἀνεκτιμῆτους αὐτῶν θησαυροὺς. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀριοβαρζάνου εἰς τὰς Περσίδας Πύλας, ἤνοιξε τὴν ὁδὸν τῶν Μακεδόνων πρὸς τὴν Περσέπολιν, καθέδραν τοῦ Περσικοῦ Βασιλείου, τῆς ὁποίας τὰ παλάτια κατέκαυσαν κατὰ προτροπὴν τῆς ἐταίρας Θαιίδος, ἣτις κωμᾶζουσα πρώτη ἔβαλε πῦρ, διὰ νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ἐπὶ τοῦ Περσικοῦ πολέμου πυρπόλησιν τῶν Ἀθηῶν τῆς πατρίδος τῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἠκολούθει καταδιώκων τὸν Δαρεῖον, καὶ ἔφθασε, κατ' ἣν στιγμὴν αὐτός, προδοθεὶς ἀπὸ τοὺς οἰκείους του, ἐφονεύθη κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Σογδιανῆς. Ἰδὼν αὐτὸν εἰς τὴν ἐλεεινὴν ταύτην στάσιν ἐδάκρυσε, καὶ σκεπάσας αὐτὸν μὲ τὴν χλαμύδα του, διέταξε νὰ μεταφέρωσι τὸ σῶμά του εἰς τὴν μητέρα του, διὰ νὰ τὸ ἐνταφιάσῃ μ' ὄϊλας τὰς εἰς τοὺς Πέρσας συνειθιζομένας τιμὰς, ἢ

συγχρόνως ἐτιμώρησε καὶ Βῆσον τὸν φονέα αὐτοῦ.

Ἐπαναλαβὼν δὲ τὴν συνέχειαν τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἐξουσίασεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν Ὑρκανίαν, τὴν Σογδιανὴν, τὴν Βακτριανὴν, καὶ τὴν Μαρδιανὴν. Διέβη τὸν Καύκασον καὶ τὸν Ὠξον, καὶ προβάς μέχρι τοῦ Ὁρεξάρτου, ἐσκόπευε νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ εἰς τὰς ἐρήμους τῶν Σκυθῶν. Ἀλλ' ἀπαντήσας ἰσχυρὰν ἀντίκρουσιν, καὶ στοχαζόμενος ὅτι ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο ἀνάλογος τῆς ὠφελείας, ἐδέχθη τὰς προτεινομένας παρὰ τῶν Σκυθῶν συνθήκας.

Ἐν ᾧ ἐγίνοντο ταῦτα, οἱ Ἕλληνες μὴ θέλοντες νὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν Μακεδονικὸν ζυγόν, καὶ ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν Ἅγιον Βασιλέα τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπανεστήσαν· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀφ' ἧς ἐνίκησε, καὶ ἐφόνευσεν εἰς τὴν μάχην καὶ τὸν ἴδιον Ἅγιον.

Ἄλλος ὅμως κίνδυνος ἐπαπειλοῦσε καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἐσχηματίσθη συνωμοσία, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον συνένοχος καὶ Φιλώτας, ὁ υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος. Ἀνακαλύψας αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐφόνευσεν τὸν Φιλώταν, καὶ συγχρόνως ἔπειλε καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Παρμενίωνα, φοβηθεὶς ἴσως τὰς συνεπείας τῆς ἀγανακτικῆς αὐτοῦ διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του. Τοιαύτη ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀχαριστία πρὸς τὸν παλαιότερον καὶ πιστότερον αὐτοῦ στρατηγόν, ἐτάραξε πολὺ τοὺς Μακεδόνας, καὶ μάλιστα ὅταν εἶδαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν τοὺς Πέρσας μὲ τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτον πολιτικώτατος· ἤθελε διὰ τῆς συγχωνεύσεως ταύτης νὰ μὴν ἀφήσῃ διακρίσεις μεταξὺ τῶν νικητῶν καὶ τῶν νικημένων· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ μὴν παραδεχθῆ ἢ τὰ ἐλαττώματα τῶν νικημένων. Ὄταν ἐφόρῃσε τὴν Περσικὴν πόλιν, ἐπερικυκλώθη ἀπὸ εὐνούχους, καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν προσκυνῶσι. Πολλοὶ τῶν Μακεδόνων δὲν ἠθέλησαν νὰ συμμορφωθῶσι, καὶ ἡ ἀπειθεία τῶν ἐτιμωρήθη μὲ θάνατον· τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ εἰς τὸν Κλεῖτον ἀδελφὸν τῆς τροφοῦ τῆ καὶ Φίλον του, καὶ ὅστις τοῦ εἶχε διασώσει τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην. Ἄν καὶ μετενόησε διὰ τὸν φόνον τοῦ Κλείτου, πάλιν ὁμως ὑπέπεσε καὶ εἰς ἄλλους φόνους ἕνεκα συνωμοσίας τινὸς, τῆς ὁποίας πρωταίτιον ὠνόμασεν ὁ Ἐρμόλαος αὐτὸς ἑαυτόν. Καὶ ὁ θάνατος τοῦ Καλλισθένους, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, δὲν ἔχει κυριωτέρως ἄλλην αἰτίαν, εἰμὴ διότι αὐτὸς ἐνέμενεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἤθη, καὶ ἐθεώρει ὡς γελοίας τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς μεταβολάς.

Διαθέσας μὲ πολλὴν ταχύτητα ὁ Ἀλέξανδρος τὰ περὶ διοικήσεως τῶν κατακτηθέντων τόπων, ἐπεχείρησε τὴν εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείαν κατὰ μίμησιν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Διονύσου. Ὅπου καὶ ἂν εὔρεν ἀντίστασιν, συνεκρότησε μάχην, ἢ πάντοτε ὑπῆρξε νικητής. Ἐνίκησεν εἰς μίαν σημαντικωτάτην μάχην τὸν Πῶρον Βασιλέα τῶν Ἰνδῶν, ἢ τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποταχθῆ. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασαν πλέον τὰ στρατεύματα, εἰς τὰς ὄχθας

τοῦ Γάγγου ποταμοῦ, δὲν ἠθέλησαν νὰ προχωρήσωσι πλέον, ὥστε καὶ αἱ παρακλήσεις, καὶ αἱ ἀπειλαί, καὶ αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅλα ἀπέβησαν μάταια. Ἐπέστρεψε λοιπὸν εἰς τὸν Ἰθάσπην ποταμόν, ἔπεμφε τὸν Νέαρχον μὲ πλοῖα καὶ μέρος τῆς στρατιᾶς διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰ παράλια τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τοῦ Εὐφράτου· αὐτὸς δὲ μὲ τὴν λοιπὴν στρατιὰν διευθύνθη εἰς Βαβυλῶνα διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας, κατὰ μίμησιν τοῦ Κύρου καὶ τῆς Σεμιράμιδος, ἀλλὰ ἢ αὐτὸς δὲν διέβη εὐτυχέστερος ἐκείνων· διότι ἀπώλεσε καθ' ὁδὸν τὰ δύο τρίτα τοῦ στρατεύματός τε.

Ἐπανελθὼν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐτιμώρησε τοὺς σατράπας, ὅσους εὔγε καταχραστὰς, καὶ διώρθωσε τὰς ἀταξίας, ὅσαι ἐγεννήθησαν διὰ τὴν μακρὰν ἀπουσίαν αὐτοῦ. Θέλων δὲ νὰ συγχωνεύσῃ τρόπον τινὰ ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ νὰ διαδώσῃ τὸν αὐτὸν πολιτισμόν, αὐτὸς μὲν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν Στάτειραν, εἰς δὲ τὸν Ἡφαιστίωνα ἔδωκε τὴν ἀδελφὴν τῆς, καὶ συγχρόνως ὑπάνδρευσε δέκα χιλιάδας Μακεδόνας μὲ δέκα χιλιάδας Περσίδας. Συνήθρῃσε δὲ τριάκοντα χιλιάδας νέους ἀπ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, τοὺς ἐνέδυσεν Ἑλληνικὰ, καὶ διέταξε νὰ γυμνάζωνται εἰς τὰ πολεμικὰ μὲ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ μὲ ὅπλα Ἑλληνικά.

Ἀκολουθῶν δὲ πληρώσας τὰ χροῆ τῶν στρατιωτῶν, διέταξε νὰ ἀναχωρήσωσι διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅλοι οἱ ἀπόμαχοι καὶ οἱ δυσαρεστημένοι. Τοῦτο

ἐκίνησε τοὺς Μακεδόνας εἰς ἀποστασίαν. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ὀμιλήσας ἀρκετὰ εἰς τοὺς στρατιώτας δὲν εἰσηκούσθη, τοὺς ἀπεδίωξε μὲ ὀργήν, καὶ παρέδωκε τὰς φυλακὰς εἰς τοὺς Πέρσας, ἐκ τῶν ὁποίων διώρισε καὶ ῥαβδοφόρους καὶ δορυφόρους. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔφερε τοὺς Μακεδόνας εἰς μετάνοιαν, καὶ κατώρθωσεν ὥστε δέκα χιλιάδες ἀπόμαχοι ν' ἀναχωρήσωσι διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Κρατερὸν.

Διαμοιράσας ἔπειτα εἰς τὴν στρατιάν του ἀναρίθμητα πλοῦτη, ἐν ᾧ ἐτοιμάζετο νὰ μεταβῇ εἰς Βαβυλῶνα διὰ νὰ δεχθῇ τοὺς πρέσβεις ὄλων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ἀποθνήσκει ὁ Ἡφαιστίων, ὁ πιστότερος καὶ στενωτέρος τῶν φίλων του. Ἡ λύπη διὰ τὴν στέρησιν ταύτην κατέστησεν ἐκτὸς ἑαυτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἡ μανία του προέβη, ὥστε νὰ θανατώσῃ τὸν ἐπισκεπτόμενον τὸν Ἡφαιστίωνα ἰατρὸν, νὰ διατάξῃ τὸν ἀπαθανατισμὸν τοῦ Ἡφαιστιῶνος, καὶ νὰ κάμῃ ἄλλας ἀναριθμήτους παραλόγους πράξεις, καὶ ἄτοπα ἔξοδα, ὥστε δὲν ἐφαίνετο πλέον ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους. Μὴ τολμῶν κατ' ἀρχὰς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα διὰ τινὰς ἀπαισίους προῤῥήσεις τῶν μάντεων καὶ τῶν χαλδαίων ἱερέων, ἐπέισθη ἔπειτα εἰς γνώμας φιλοσόφων Ἑλλήνων, καὶ πάλιν μετανόησας ἠγανάκτησε κατ' αὐτῶν, καὶ ἀφιερῶθη εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ μάντις. Ὅλα δὲ ταῦτα ἀπεδείκνουν, ὅτι ἐπλησίαζε πλέον εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου καὶ λαμπροῦ σταδίου του, καὶ ὕστερον ἀπὸ ὀκταήμερον ἀσθένειαν

ἀπέθανεν εἰς τὸ 324. ἔτος π. Χ. εἰς ἡλικίαν τριάκοντα καὶ δύο ἐτῶν, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα.

Ὁ θάνατος αὐτοῦ προῆλθεν ἀπὸ ἀσθένειαν, τὴν ὁποίαν ἐπροκάλεσαν διάφοροι καταχρήσεις αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανε καθ' ἣν ἐποχὴν ἐμελέτα νὰ συγκροτήσῃ μέγαν στόλον, καὶ νὰ κατακτήσῃ δι' αὐτοῦ τὴν Καρχηδόνα, τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἰθρησίαν, νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἡρακλείους στήλας, καὶ νὰ κατακτήσῃ οὕτως ὅλα τὰ γνωστὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔθνη τῆς γῆς. Ἀποθανὼν δὲ ἐγκατέλιπε τὸ μέγα κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχε συστήσει, εἰς τρομεροὺς σπαραγμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους περιεπλέχθησαν αἱ διαδοχοὶ του, καὶ τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ἦτον ἡ παντελὴς καταστροφή ὄλων τῶν ἀπογόνων καὶ συγγενῶν του, ὥστε μετ' ὀλίγα ἔτη δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὸν κόσμον κανεὶς ἀπὸ τὴν γενεάν τοῦ μεγίστου τούτου κατακτητοῦ.

#### ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη εἰς τὰ Στάγειρα, Μακεδονικὴν πόλιν, 384 ἔτη π. Χ. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Νικόμαχος, καὶ ἦτον ἰατρὸς Ἀμύντου τοῦ Βασιλέως τῶν Μακεδόνων· ἡ δὲ μήτηρ του ἐλέγετο Φαιστιὰς. Ἀποθνήσκων ὁ Νικόμαχος ἀφῆσε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ νέου νιοῦ του εἰς τὴν φιλίαν του ὀνομαζόμενον Πρόξενον, ὅστις ἐφρόντισε νὰ διδαχθῇ ὁ Ἀριστοτέλης ὅλα τὰ



στοιχιώδη μαθήματα: διὰ τὸ ὁποῖον εὐγνωμονῶν ὕστερον, τοῦ ἀνήγειρεν ἐν ἄγαλμα, καὶ ἐδίδαξε καὶ τὸν υἱὸν του Νικάνορα.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν νεότητά του φαίνεται νὰ ἦτον ἀκατάστατος· διὰ τινα καιρὸν ἔγεινε στρατιώτης, ἀκολούθως μετῆλθεν ἄλλα ἐπαγγέλματα. Βεβαρυμένος δὲ ἀπὸ ὅλα ταῦτα, ἐπῆγεν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ συμβουλευθῆ περὶ τοῦ μέλλοντος δρόμου του· τὸ μαντεῖον ἀπήντησεν ὅτι νὰ παραδοθῆ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ θέλει λάβει ἀνάγκην χαλινοῦ μᾶλλον, ἢ κέντρον. Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπήκουσε, καὶ μεταβάς εἰς τὰς Ἀθήνας προσεκολλήθη εἰς τὸν Πλάτωνα, ὅστις ἔχαιρε τὴν μεγαλητέραν ὑπόληψιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Ἦτο δεκαεπταετής ὅταν ἤρchiσε νὰ διδάσκηται. Ἦτο λιγνός, ἄσχημος καὶ ὀλίγον τραυλός, ἀλλὰ ζωηρός καὶ ὀξύμους, ὥστε εἰς ὀλίγον ὑπερέβη ὅλους τοὺς συμμαθητάς του, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπωνομάσθη νοῦς. Εἴκοσι κατὰ συνέχειαν ἔτη διέτριψεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν διδασκόμενος· δὲν ἐκυριεύετο ἀπὸ ἡδονᾶς, ἀλλ' ἀπέκτησε χαρακτῆρα ἐμβριθῆ καὶ σοβαρὸν, ὁ ὁποῖος ἐμφαίνεται καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Πρῶτος ἐσύστησε βιβλιοθήκην, ἀγοράσας τὰ βιβλία τοῦ Σπεύσιππου καὶ ἄλλα. Ἄν καὶ ἐσέβετο τὸν Πλάτωνα, δὲν ἠκολούθει ὁμῶς πάντοτε τὰς δοξασίας αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ εἰπῆ· “Μᾶς ἐλάκτισεν ὁ Ἀριστοτέ-

λης, ὡς τὰ πωλάρια τὴν μητέρα, ἀφοῦ ἀπογαλακτισθῶσι.”

Μετέδιδε τὰς διδασκαλίας του περιπατῶν· διὰ τοῦτο ἡ σχολή του ὠνομάσθη τῶν Περιπατητικῶν. Αἰτία δὲ τοῦ νὰ διδάσκη περιπατῶν ἦτον ἡ κακὴ ὑγεία τε, ὡς λέγουσιν τινές. Λέγεται ὅτι, ὅταν ὁ Πλάτων ἐπροτίμησε τὸν Σπεύσιππον καὶ ἄφησε διάδοχον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ὁ Ἀριστοτέλης ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ περιήρχετο τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου, δι' ἧς τὸν ἐπροσκάλει ν' ἀναδεχθῆ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του μὲ τὴν ἐξῆς θραυμάσιον περικοπήν εἰς τὴν ἐπιστολὴν του. “Ἀπονέμω εἰς τοὺς θεοὺς χάριτας· διότι μοῦ ἔδωκαν ἓνα υἱόν· ἀλλὰ τοὺς εὐχαριστῶ περισσότερον, διότι μοῦ τὸν ἔδωκαν εἰς τὴν ἐδικήν σου ἐποχὴν· ἐπειδὴ διὰ τῆς προσπαθείας σου θέλει ἀποβῆ ἄξιος ἀμφοτέρων.”

Πόσον ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτιμοῦσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅταν ἔλεγε· “χρεωστῶ τὴν ζωὴν εἰς τὸν πατέρα μου, ἀλλὰ τὴν δόξαν μου εἰς τὸν Ἀριστοτέλην”! Εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διέμεινεν ὁ Ἀριστοτέλης ἕως οὗ ἔγειναν αἱ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν· ὕστερον δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν ἐντίμως οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τοῦ ἔδωκαν τὸ Λύκειον διὰ νὰ συστήσῃ τὴν σχολὴν του.

Διδάσκων ἐνταῦθα ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸν Ἀλέ-  
 ΦΥΛ. Β', ΕΤΟΣ. Ι. 2.

ξανδρον ὅλα τὰ σπάνια ζῶα καὶ πράγματα, διὰ τὴν κάμην τὰς παρατηρήσεις του. Ἐχορήγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ μεγάλας χρημάτων ποσότητας εἰς τὸν Ἀριστοτέλην διὰ τὴν εὐκολύνηται εἰς τὰς ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας λαμπρὰς ἐρεῦνας του. Ἔθεσε δὲ καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Καλλισθένην πλησίον τοῦ Ἀλεξάνδρου, διὰ τὴν τὸν προμηθεύη ὅσα ἐνόμιζε συντείνοντα εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ Καλλισθένους ἔδωκεν ὑπόνοιαν, ὅτι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δυσαρεστηθεὶς ὑπῆρξε συνέννοχος δηλητηριάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου· πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἦτον ἀληθές.

Ὁ Ἀριστοτέλης διατρίβων εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπέκτησεν ἐχθρούς, ὥστε ὁ Εὐρυμέδων, ἱερεὺς τῆς Δήμητρος, καὶ τις Δημόφιλος, τὸν ἐκατηγόρησαν ὅτι δὲν ἀποδέχεται τὰς προσευχὰς καὶ τὰς θυσίας. Ἄλλ' ὁ Ἀριστοτέλης ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τύχην τοῦ Σωκράτους, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτεθῆ εἰς δικαστικὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἀνεχώρησεν εἰς Εὐβοίαν εἰπὼν· "Ἄς μὴν ἀφήσωμεν τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέσωσι καὶ εἰς δεύτερον σφάλμα κατὰ τῆς φιλοσοφίας."

Ὁ Ἀριστοτέλης ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν Πυθιάδα, ἀδελφὴν τοῦ Ἐρμείου, τυράννου τῆς Ἀταρνέω εἰς τὴν Μυσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε μίαν θυγατέρα. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῆς Πυθιάδος ἔλαβε τὴν Ἐρπυλίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν υἱὸν Νικόμαχον, διὰ τὸν ὁποῖον μέρος

τῶν συγγραμμάτων του ὠνόμασε Νικόμαχεια.

Μεταβὰς εἰς Χαλκίδα, εἴτε ἐκ λύπης, εἴτε διὰ τὴν ἀδύνατον κράσιν του ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα τριῶν ἐτῶν εἰς τὰ 322 ἔτη π. Χ. Λέγεται ὅτι μία αἰτία τοῦ θανάτου του ὑπῆρξεν ἡ λύπη, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου. Οἱ συμπολιταὶ του ὑπῆρξαν εὐγνώμονες πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην. Ἐπειδὴ οὗτος ἔπεισε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἀνήγειρε τὰ Στάγειρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν κατεστραμμένα, τοῦ ἀπέδωκεν καὶ αὐτοὶ θείας τιμᾶς συστήσαντες ἑτησίαν ἑορτὴν ὀνομαζομένην Ἀριστοτέλεια.

Ὁ Ἀριστοτέλης συνέγραψε πολλὰ καὶ ἀξιόλογα συγγράμματα· τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν τόσον τὰ ἐτελειοποίησεν, ὥστε τίποτε δὲν εὔρον οἱ νεώτεροι νὰ προσθέσωσι. Θανμάζεται διὰ τὴν γενικότητα τοῦ πνεύματός του, καὶ ἕως σήμερον κἀνεῖς, εἰς οὐδεμίαν ἐποχὴν καὶ εἰς οὐδὲν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη ὅμοιος μὲ αὐτόν.

#### ΔΤΟ ΕΤΤΤΧΕΙΣ ΣΤΝΩΜΟΣΙΑΙ.

Μεγάλαι ὁμοιότητες καὶ ὡς πρὸς τὰ αἰτία, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα δύο σημαντικωτάτων συνωμοσιῶν τῆς ἀρχαιότητος, τῆς τοῦ Θρασυβούλου καὶ τῆς τοῦ Πελοπίδα, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ τὰς ὀνομάσωσιν ἀδελφάς.

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ὑπέπεσεν εἰς τυραννίαν, καὶ ἐδιώχθησαν, ἣ ἔφυγον οἱ σημαντικώτεροι αὐτῆς πολῖται. Αἱ Θῆβαι ἔδωκαν εἰς τοὺς ἐξορίστους ἄσυλον. Καὶ ὅταν ὁ Θρασύβουλος μὲ τοὺς ἀτρομήμους αὐτοῦ συνεταίρους ἐσύστησε τὴν συνωμοσίαν πρὸς κατάλυσιν τῆς τυραννίας, οἱ Θηβαῖοι, ὄχι μόνον δὲν ἐπέφερον κἀνὲν κώλυμα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἐψήφισαν ὅτι, εἴαν τις φέρῃ ὄπλα κατὰ τῶν τυράννων τῶν Ἀθηναίων, οἱ κάτοικοι τῆς Βοιωτίας οὔτε νὰ βλέπωσιν, οὔτε νὰ ἀκούωσιν. Ἡ νίκη ἐσεφάνωσε τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὅταν ἡ πόλις τῶν Θηβῶν ὑπέκυψεν εἰς τὴν τυραννίαν, κυριευθεῖσα ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐναντίον παντὸς δικαϊώματος, οἱ σημαντικώτεροι τῶν πολιτῶν αὐτῆς, ὅσοι διέφυγον τὸν θάνατον, μὴ συλληφθέντες ἀμέσως παρὰ τῶν τυράννων, εὔρον εἰς τὰς Ἀθήνας ἄσυλον. Ὅταν ὁ Πελοπίδας μὲ τοὺς τρομεροὺς συνεργοὺς αὐτοῦ ὠργάνισε τὴν συνωμοσίαν, ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων, εὐγνωμονοῦσα διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε συνδρομὴν ἐκ μέρους τῶν Θηβαίων, δὲν ἐπέφερε κἀνὲν πρόσκομμα. Ἡ συνωμοσία ἔλαβε πλήρη ἐπιτυχίαν, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐλευθερία τῶν Θηβαίων.

Καὶ αἱ δύο αὗται συνωμοσίαι τόσοσιν μεγαλήτεροι καὶ σημαντικώτεροι ἐθεωρήθησαν, ὅσον μικρότερα ὑπῆρξεν ἡ ἀρχή των, καὶ σημαντικώτερα τὰ ἀποτελέσματα· ἐρχόμεθα εἰς τὰ καθέκαστα.

Ὅταν ὁ Λύσανδρος, νικήσας τοὺς Ἀθηναίους μετὰ μακρὰν πολιορκίαν καὶ ἀπὸ ξηραῖς καὶ ἀπὸ θάλασσης, τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν, μετέβαλε καὶ τὸ πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ διωρίσθησαν τριάκοντα ἄνδρες διὰ νὰ συντάξωσι νόμους, καθ' οὓς ἔμελλον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πολιτεύωνται εἰς τὸ ἐξῆς. Ἀλλ' οὗτοι, νόμους μὲν οὐδὲ κἀν ἐσυλλογίσθησαν ὅτι ὄφειλον νὰ συντάξωσι, σχηματίσαντες δὲ τὴν Βουλὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ὅπως αὐτοὶ ἤθελον, ἐστοχάσθησαν νὰ στερεώσωσι τὴν ἐξουσίαν των, φονεύοντες, ἢ φυγαδεύοντες ὅσους ἐκ τῶν πολιτῶν ὑπόπτειον ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐναντιωθῶσιν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν εἰσήγον εἰς δίκην θανατικὴν τοὺς, ὅσοι ἦσαν δημοσίως γνωστοὶ ὅτι ἔζων ἀπὸ συκοφαντίας, καὶ ἦσαν ὄχληροὶ καὶ μισούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς πολῖτας. Τούτους κατεδίκαζεν ἄνευ δυσκολίας ἡ Βουλὴ· οἱ δὲ πολῖται ὅσοι δὲν συνησθάνοντο τὸν ἑαυτὸν των ὅμοιον μὲ αὐτοὺς, δὲν ἐδυσσαρεστοῦντο διὰ τὸν θάνατον αὐτῶν. Διὰ νὰ ἦναι δὲ ἀσφαλεῖς οἱ τριάκοντα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Λύσανδρον φρουρὰν· οὗτος δὲ καὶ φρουρὰν ἐπεμψε, καὶ ἀρμοστῆς κατώρθωσε νὰ σταλῇ ὁ Καλλίδιος.

Οἱ τριάκοντα κολακεύσαντες πολυειδῶς τὸν Καλλίδιον, κατώρθωσαν ὥστε νὰ παραδέχεται ὅλα ὅσα ἔπραττον, καὶ λαμβάνοντες παρ' αὐτοῦ ὅσους ἐκ τῆς φρουραῖς ἤθελον, συνελάμβανον ὄχι πλέον

τοὺς κακοὺς καὶ ἀσημάντους, ἀλλ' ἐκείνο υς, οἵτινες, οὔτε ἀπαθούμενοι τῶν πραγμάτων ἤθελον ὑποφέρει, καὶ ἂν ἤθελον ἐπιχειρήσει ν' ἀντιπράξωσιν, ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσωσι πολλοὺς πλησίον των. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ἀντέκρουσεν ὁ Θηραμένης, ὦν καὶ αὐτὸς εἰς τῶν τριάκοντα, ὁ Κριτίας ἔχων συμφώνους μετ' αὐτοῦ καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους, πρῶτον μὲν κατέγραψε τρισχιλίους ἐκ τῶν πολιτῶν ὡς συγκοινωνοὺς τῆς ἀρχῆς, ἔπειτα ἀφῆρεσε τὰ ὄπλα ὄλων τῶν ἄλλων πολιτῶν, πλὴν τῶν τρισχιλίων.

Ἐχοντες ἤδη δύναμιν οἱ Τριάκοντα νὰ πράττωσιν ἀνεμποδίστως ὅ,τι ἤθελον, ἐφόνεον, πολλοὺς μὲν δι' ἰδίας αὐτῶν ἔχθρας, πολλοὺς δὲ διὰ χρήματα. Διὰ νὰ προμηθεύσωσι δὲ χρήματα καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας τῆς φρουρᾶς, εὔρον εὐλογον, ὥστε ἀνὰ εἰς ἀπὸ τοὺς Τριάκοντα νὰ λάβῃ ἓνα ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους μετοίκους, καὶ αὐτὸν μὲν νὰ φονεύσῃ, τὰ δὲ χρήματα νὰ τὰ φυλάξωσι διὰ τοὺς μισθοὺς τῆς φρουρᾶς. Εἶπον λοιπὸν καὶ εἰς τὸν Θηραμένην νὰ λάβῃ ὅποιον τῶν μετοίκων ἤθελε. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θηραμένης δὲν ἠθέλησε, λέγων, ὅτι γίνονται οὕτω καὶ τῶν συκοφαντῶν χειρότεροι· διότι ἐκείνοι μὲν ἄφινον τὴν ζωὴν εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν ἐλάμβανον χρήματα, αὐτοὶ δὲ λαμβάνουσι καὶ τὰ χρήματα καὶ τὴν ζωὴν. Οἱ Τριάκοντα βλέποντες ὅτι εἶχον αὐτὸν εἰς τοὺς σκοποὺς των πρόσκομμα, τὸν διέβαλον εἰς φίλους αὐτῶν βουλευτᾶς, καὶ προειμαίνοντες ἱκανοὺς μαχαιροφόρους, ἐπροσκάλε-

σαν τὴν Βουλὴν διὰ νὰ τὸν ὑποβάλωσιν εἰς δίκην.

Ὁ μὲν Κριτίας λοιπὸν ἐκατηγόρησε τὸν Θηραμένην, ὡς καταστρέφοντα τὴν νέαν τῶν πραγμάτων τάξιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θηραμένης ἀπελογήθη μὲ ἐπιχειρήματα ἰσχυρὰ, καὶ ἡ Βουλὴ ἐφάνη ὅτι ἐσυγκινήθη ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ Κριτίας ἀφῆρεσε τὴν δίκην ἀπὸ τὴν Βουλὴν, καὶ ἀφοῦ ἐτοποθέτησε τοὺς μαχαιροφόρους εἰς τὰ δρύφακτα, διέταξεν ἀμέσως τοὺς ἑνδεκα (ἐκτελεστὰς τῶν θανατικῶν ἀποφάσεων) νὰ συλλάβωσι τὸν Θηραμένην, οὔτοι δὲ ἀποσπάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τὸν βωμόν, εἰς ὃν εἶχε καταφύγει, τὸν ἔσυρον ἔμπροσθεν τῆς ἰδίας Βουλῆς, ἣτις ἐβλεπε μὲ μεγίστην σιωπὴν, μ' ὄλον ὅτι ὁ Θηραμένης ἐπεκαλεῖτο καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους μάρτυρας τῆς γινομένης εἰς αὐτὸν παρανομίας.

Ἀφοῦ ὁ Θηραμένης ἐθανατώθη, οἱ Τριάκοντα προέβησαν εἰς τὰς ἀρπαγὰς καὶ κακουργίας των, ὥστε ὄλοι σχεδὸν ὅσοι, ἢ δι' ὄνομα, ἢ διὰ χρήματα ὑπόπτειον ὅτι ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ πάθωσιν ἀπὸ αὐτοῦ, ἐφευγον εἰς ξένας ἐπικρατείας.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων ὑπῆρχε καὶ ὁ Θρασύβουλος, ὅστις μὴ ἀνεχόμενος τὴν τυραννίαν τῆς πατρίδος του, ἐσύστησε συνωμοσίαν εἰς Θήβας· καὶ ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν συνωμοτῶν ἐφθασεν εἰς τοὺς ἑβδομήκοντα μεταβαίνει εἰς Φυλὴν, τόπον ἐχυρὸν, ὅπου ἐτοποθετήθη διὰ νὰ ἀπαντήσῃ τὰς πρῶτας προσβολὰς τῶν τυράννων. Ἄμα ἔλαβον τὴν εἶδησιν ταύτην οἱ Τριάκοντα, παραλαβόντες τοὺς τρισχιλίους καὶ τοὺς ἰππεῖς, διευθύνθησαν εἰς Φυλὴν. Μὴ

δυνάμενοι δὲ νὰ καταστρέψωσι διὰ μιᾶς, ὡς ἤλπιζον, τὴν δύναμιν τοῦ Θρασυβούλου· διότι εἰς τὴν πρώτην προσβολὴν ἔπαθον, ἀντὶ νὰ κάμωσι κακὸν, ἐπεχείρησαν νὰ οἰκοδομήσωσι τείχος περὶ τὸν τόπον αὐτὸν, διὰ νὰ ἀποκλείσωσι πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ Θρασυβούλου μὲ τοὺς ἐκτὸς φίλους του· ἀλλὰ τὴν νύκτα ἔπεσε χιὼν, καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀνεχώρησαν εἰς Ἀθήνας, ἐν ᾧ ἐξηκολούθει ἀκόμη νὰ πίπτῃ χιὼν, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ πολλὰ φορτηγὰ αὐτῶν ἤρπάγησαν ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον.

Γνωρίζοντες δὲ οἱ τριάκοντα, ὅτι ὁ Θρασύβουλος θέλει λαφυραγωγῆσαι καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κάμμία δύναμις ἐκεῖ ἐδική των, ἔπεμψαν ὅλους σχεδὸν τοὺς λακωνικοὺς φύλακας καὶ δύο φυλάς τῶν ἰππέων, οἵτινες τοποθετηθέντες εἰς μέρος σῦδενδρον, ἀπέχον ἕως δεκαπέντε στάδια τῆς Φυλῆς, ἐφύλαττον. Ὁ δὲ Θρασύβουλος, ἔχων ἤδη συναγμένους πλησίον του ἕως ἑπτακοσίους, καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἐτοποθετήθη κρυφίως ἕως τέσσαρα στάδια μακρὰν τῶν λακωνικῶν φρουρῶν, καὶ ἠσύχαζεν. Ὅταν δὲ ἐξημέρασε, καὶ οἱ φρουροὶ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ ὄπλα, ἠκούετο δὲ καὶ ὁ θόρυβος τῶν ἰπποκόμων, οἵτινες ἔξυον τὰς ἰππῶν, οἱ μετὰ τῷ Θρασυβούλῳ ἐπιπίπτουσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ τινὰς μὲν συνέλαβον ζῶντας, τοὺς δὲ λοιποὺς καταδιώξαντες ἔξ ἕως ἑπτὰ στάδια, ἐφόνευσαν ὑπὲρ τοὺς 120 καὶ τρεῖς ἐκ τῶν ἰππέων· καὶ λαβόντες τὰ ὄπλα καὶ τὰ σκεύη τῶν νικηθέντων ἐπέστρεψαν εἰς Φυλὴν.

Οἱ τριάκοντα, νομίζοντες ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀσφαλεῖς εἰς τὰ πράγματα, ἠθέλησαν νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὴν Ἐλευσίνα, διὰ νὰ τὴν ἔχωσιν ἐν ἀνάγκῃ καταφύγιον. Παραλαβόντες δὲ τοὺς ἰππεῖς μετέβησαν εἰς Ἐλευσίνα, καὶ ἔκαμναν δῆθεν ἐξέτασιν τῶν πολιτῶν, διὰ νὰ ἰδῶσι πόσοι εἶναι, καὶ πόσοι ἔτι θέλουν χρειασθῆ διὰ τὴν φύλαξιν αὐτῆς τῆς θέσεως. Καταγράφοντες δὲ ἀνὰ ἓνα εἰς τὸν κατάλογον, τοὺς εὐγαναυ ἀπότινα θυρίδα πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου οἱ ἰππεῖς ἦσαν τεταγμένοι εἰς δύο σειρὰς, οἱ δὲ ὑπῆρέται συνελάμβανον τὸν διαβαίνοντα καὶ τὸν ἔδενον. Ἀφοῦ δὲ ὅλοι ἐδέθησαν, διέταξαν τὸν ἵππαρχον νὰ τοὺς παραδώσῃ εἰς τοὺς ἑνδεκα, οἵτινες ἐξετέλουν τὰς θανατικὰς ποινὰς. Τὴν δὲ ἐπιούσαν καλέσας ὁ Κριτίας τοὺς εἰς τὸν κατάλογον τῶν τρισχιλίων ἰππέας καὶ ὀπλίτας· «Ἐπειδὴ (εἶπε πρὸς αὐτοὺς) πρέπει νὰ συμμετέχετε καὶ ὑμεῖς τῶν κινδύνων, καθὼς συμμετέχετε καὶ εἰς τὰς τιμὰς, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταδικάσεται εἰς θάνατον ὅλους τοὺς ἐνταῦθα συναχθέντας Ἐλευσινίους, καὶ διέταξε νὰ φέρωσι φανερὰν ψήφον, παρόντων καὶ τῶν λακωνικῶν φρουρῶν ὀπλισμένων. Ὅλα δὲ ταῦτα, ἐνεργήθησαν μὲν κατὰ τὴν θέλησιν τῶν Τριάκοντα, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἀρεστὰ, εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς πολίτας, ὅσοι μόνον νὰ ἀρπάσσουν ἐφρόντιζον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Θρασύβουλος λαβὼν τοὺς συναχθέντας εἰς Φυλὴν, ὄντας ἕως χιλίους, μεταβαίνει διὰ νυκτὸς εἰς τὸν Πειραιᾶ, οἱ δὲ Τριάκοντα λα-

βόντες τοὺς ἰππεῖς καὶ τοὺς λακωνικοὺς φρουροὺς, διευθύνθησαν πρὸς αὐτούς. Ὁ Θρασύβουλος μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ πολὺν τόπον μὲ ὀλίγους πρακτικότητας εἰς Πειραιᾶ, συνεκέντρωσε τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μουνυχίαν, καὶ παρατάξας τὴν δύναμίν του εἰς φάλαγκα, ἔβαλεν ὀπισθεν τοὺς πελταφόρους, τοὺς ἀκοντιστάς καὶ τοὺς πετροβόλους, οἵτινες ἦσαν ἀρκετοὶ, ὡς συνελθόντες ἀπὸ τοὺς εἰς Πειραιᾶ εὐρισκομένους.

Ἄφου δὲ ὁ Θρασύβουλος ἀμίλησεν ὅπως ἔπρεπεν εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν, ἐστάθη καταντικρὺ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἠσύχαζε· διότι ὁ μάντις εἶχε προειπεῖ νὰ μὴν ἀρχίσωσι μάχην, πρὶν πληρωθῆ τις ἢ φονευθῆ ἀπὸ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Τέλος δὲ συγκροτηθείσης μάχης, ἐνίκησεν ὁ Θρασύβουλος, καὶ ἐδίωξε τοὺς ἐναντίους του ἕως τὸ ἐπίπεδον. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἀπὸ μὲν τοὺς Τριάκοντα ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἰππόμαχος, ἀπὸ δὲ τοὺς δέκα τοῦ Πειραιῶς Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος καὶ ἕως ἑβδομήκοντα ἄλλοι ὀπλοφόροι.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν μάχην ἐγίνοντο συνομιλίαι μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν, φοβηθέντες οἱ Τριάκοντα μεταβολὴν τινα φρονημάτων, μετέφερον τοὺς ἐδικούς των εἰς τὴν πόλιν, ἐκεῖ δὲ ἔμενον εἰς τὸ συνέδριον ταπεινοὶ καὶ ἔρημοι συμβοηθῶν. Ἀπὸ δὲ τοὺς τρισχιλίους, ὅσοι μὲν ἔπραξαν κακὰ, καὶ συνησθάνοντο ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ τιμωρηθῶσιν, ἤθελον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ Θρασυβούλου ὅσοι δὲ

ἤξευρον, ὅτι δὲν ἔπραξαν ἀδικίας, ἐσυλλογίζοντο ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τοιαύτη πραγμάτων κατάστασις, καὶ οὔτε νὰ πείθωνται πλέον εἰς τοὺς Τριάκοντα, καὶ ταῦτα μετέδιδον καὶ εἰς ἄλλους, ὥστε κατωρθώθη νὰ ἐκδοθῆ ψήφισμα, δι' οὗ ἐπαύθησαν μὲν οἱ Τριάκοντα, ἐξελέχθησαν δὲ δέκα, εἰς ἀφ' ἐκάστης φυλῆς.

Οἱ δέκα λοιπὸν παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν, ἐπεμελοῦντο τὰ πράγματα ὁμοῦ μὲ τοὺς ἰππεῖς, ἀλλ' ἦτο μεγίστη δυσπιστία μεταξὺ τῶν πολιτῶν, καὶ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν οἱ ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Οὗτοι δὲ συνελθόντες πολλοὶ καὶ παντοδαποὶ, προητοίμαζον ὅπλα διὰ πόλεμον, καὶ ἐτοιμασθέντες εἰς διάστημα δέκα ἡμερῶν, ἔδωκαν πίστεις μεταξὺ των, ὅσοι ἔμελλον νὰ συμπολεμήσωσι, καὶ ὑποσχεθέντες ἰσότητα δικαιομάτων εἰς τοὺς ξένους, ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ εἰς τὰ πέριξ, καὶ ἐφοδιαζόμενοι ἀφ' ὅσα ἀναγκαῖα εὕρισκον, ἐπέστρεφον· συνέβησαν δὲ καί τινες συγκρούσεις, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὅχι πολλοί.

Ἐν τούτοις καὶ οἱ Τριάκοντα, οἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς Ἐλευσίνα, καὶ οἱ τρισχιλίοι τοῦ καταλόγου, ἐπεμψαν εἰς Λακεδαίμονα ζητοῦντες βοήθειαν· καὶ ἐστάλη, ὁ μὲν Λύσανδρος Ἀρμοστής νὰ πολιορκήσῃ διὰ ξηρᾶς τὸν Πειραιᾶ, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λίβυς ναύαρχος διὰ νὰ ἀποκλείσῃ διὰ θαλάσσης, ὥστε οἱ μετὰ τοῦ Θρασυβούλου ἀποκλεισθέντες ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ μέλλοντες

ὃ ἀποκλεισθῶσι καὶ διὰ ξηραῶς, ἤλθον πάλιν εἰς ἀπορίαν, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίσθησαν.

Ἦλθε δὲ μετ' ὀλίγας ἡμέρας καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων Πausανίας, ἐπιθυμῶν νὰ διορθωθῶσι δι' αὐτοῦ τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων, καὶ νὰ ἐλαττώσῃ οὕτω τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ λάβῃ ὁ Λύσανδρος, εἴαν καὶ πάλιν ἤθελεν ὑποτάξει τοὺς μετὰ τοῦ Θρασυβούλου. Ὅμοῦ μὲ τὸν Πausανίαν ἤλθον καὶ ἄλλοι σύμμαχοι Ἕλληνας, ἐκτὸς τῶν Θηβαίων καὶ Κορινθίων· διότι οὗτοι ἐθεώρουν ἄδικον τὴν ἐπέμδασιν ταύτην· δὲν ἤθελον δὲ νὰ καταστραφῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑποταχθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥστε νὰ κατασταθῶσιν οὗτοι παντοδύναμοι. Ὁ δὲ Πausανίας στρατοπεδεύσας πλησίον τοῦ Πειραιῶς, παρήγγειλεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον νὰ διαλυθῶσι, καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπήκουσαν, ἐκίνησε κατ' αὐτῶν τὸ στράτευμα, ἀλλὰ δὲν ἤλθεν εἰς συμπλοκὴν. Τὴν ἐπομένην δὲ, γενομένου τινὸς ἀκροβολισμοῦ, κατ' ἀρχαῶς μὲν ὑπερίσχυσαν οἱ ἐκ Πειραιῶς, εἶτα κατεδιώχθησαν μέχρι τοῦ θεάτρου, καὶ πάλιν κατεδιώξαν τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐφονεύθησαν δύο πολέμαρχοι, εἰς Ὀλυμπιονίκης, καὶ ἄλλοι τινὲς ὄχι πολλοί.

Ὁ Πausανίας, ἀναγκασθεὶς ὡς ἐκ τούτου νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τινὰ λόφον, προσεκάλεσε καὶ τοὺς λοιποὺς συμμάχους, καὶ παραταχθεὶς ἐκίνησε πρὸς τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον. Οὗτοι δὲ κατ' ἀρχαῶς μὲν ἐδέχθησαν τὴν συμπλοκὴν, ἀλλὰ μετ' ὀ-

λίγον, οἱ μὲν ἐτρώπησαν εἰς φυγὴν, οἱ δὲ ἐσπρώχθησαν πρὸς τὰς ἀλυκάς· ἐφονεύθησαν δὲ ἕως ἑκατὸν πεντήκοντα.

Ὁ Πausανίας ἐπιθυμῶν νὰ συνδράμῃ τοὺς εἰς Πειραιᾶ, τοὺς παρήγγειλε κρυφίως νὰ πέμψωσι πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς τοὺς παρόντας Ἐφόρους, καὶ τί νὰ εἴπωσιν οἱ πρέσβεις. Κατώρθωσε δὲ νὰ διαιρεθῶσι καὶ οἱ εἰς Ἀθήνας εὐρισκόμενοι, ὥστε πολλοὶ μεταβαίνοντες εἰς τὸν Πausανίαν ἔλεγον, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πολεμῶσι μὲ τοὺς εἰς Πειραιᾶ, ἀλλὰ πρέπει νὰ διαλύσωσι τὴν ἔχθραν, καὶ καὶ ἐνωθέντες νὰ ἦναι ἀμφοτέρω τὰ μέρη κοινὸι φίλοι τῶν Λακεδαιμονίων. Τέλος ἐπειδὴ ἀπὸ Πειραιᾶ ἐστάλησαν πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα, ἐστάλησαν ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες τοὺς πρέσβεις ἔπεμψαν δεκαπέντε ἄνδρας διὰ νὰ συμφιλιώσωσιν ὁμοῦ μὲ τὸν Πausανίαν τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη ὅσον τὸ δυνατὸν καλῆτερα. Ἐσυμβίβασαν δὲ τὸ πρᾶγμα, ὥστε ἀμφοτέρω τὰ μέρη νὰ φιλιωθῶσι, καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐκτὸς τῶν τριάκοντα, τῶν ἑνδεκα, καὶ τῶν δέκα τυράννων τοῦ Πειραιῶς. Ἐὰν δὲ τινες τῶν ἐν Ἀθήναις κατοίκων ἐφοβοῦντο νὰ διαμείνωσιν εἰς τὴν πόλιν, εὐρέθη εὐλογον νὰ κατοικήσωσιν εἰς Ἐλευσίνα. Ὁ Θρασύβουλος λοιπὸν ἀναστήσας τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, ἔδωκεν ἰσχὺν εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἐπανάφερε τὴν εὐνομίαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς πόλεως.

Οἱ λακεδαιμόνιοι, ὑποβλέποντες τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῶν Θηβαίων, καὶ φοβούμενοι τὰς δημοκρατικὰς καὶ φιλελευθέρους ἀρχὰς μιᾶς εταιρείας, τῆς ὁποίας προΐστατο μὲν ὁ Ἴσμηνίας καὶ Ἀνδροκλείδας, ἦτο δὲ συμμέτοχος καὶ ὁ Πελοπίδας μὲ πολλοὺς ἄλλους σημαντικοὺς Θηβαίους, ἐπεθύμουν διὰ τὰ εὖρωσι τρόπον τὰ μεταβάλλωσι τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἐπὶ τὸ ὀλιγαρχικώτερον. Τοῦτο γνωρίζοντες τινὲς τῶν Θηβαίων, Ἀρχίας, Λεοντίδης καὶ Φίλιππος, καὶ ἔχοντες τὸ αὐτὸ φρόνημα, καὶ ἰκανὸν πλοῦτον, πείθουσιν ἓνα στρατηγὸν Λάκωνα τὸν Φοιβίδα, διαβαίνοντα κατὰ τύχην ἀπὸ τὰς Θήβας, νὰ κυριεύσῃ ἑξαίφνης τὴν Καδμείαν, ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἐπὶ τὸ ὀλιγαρχικώτερον μεταπολίτευσιν τῆς πόλεως. Ὁ στρατηγὸς αὐτός, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία πολέμου, καὶ ἐν ᾧ ἐώρταζον τὰ δεσμοφόρια ἄνευ ὑποψίας τινός, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὴν κυριεύει· καὶ συλλαβὸν τὸν Ἴσμηνίαν, τὸν ἔπεμψεν εἰς Λακεδαίμονα, ὁ δὲ Πελοπίδας, Ἀνδροκλείδας καὶ ἄλλοι διεσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς εἰς Ἀθήνας.

Οἱ Σπάρτιαι κατα τὴν περίστασιν ταύτην ἔπραξαν τὸν μεγαλήτερον πολιτικὸν παραλογισμόν· ἐνῶ ἔπαυσαν τὸν Φοιβίδα καὶ τὸν κατεδίκανον εἰς δέκα μυριάδων δραχμῶν ζημίαν, ἐκράτησαν τὴν ἀκρόπολιν ὑπὸ φρουράν, καὶ κατέλυσαν τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα τῶν Θηβαίων.

Ἐνῶ δὲ ὁ μὲν Ἴσμηνίας μεταφερθεὶς εἰς Σπάρ-

τὴν ἐθανατώθη, ὁ δὲ Ἀνδροκλείδας ἐδολοφονήθη εἰς Ἀθήνας διὰ συνεργείας τῶν τυράννων τῶν Θηβῶν, ὁ Πελοπίδας, καὶ τοὶ στερηθεὶς δύο τῶν πρώτων συνεταίρων, καὶ μ' ὅλον ὅτι ἔβλεπεν ὅτι διὰ τὰ καταλυθῆναι ἢ τυραννίαν τῶν Θηβῶν, ἔπρεπε νὰ καταστραφῆναι ἢ καὶ νὰ ταπεινωθῆναι ἢ δύναμις τῆς Σπάρτης, ἣτις ἐδοξυφόρει τὴν τυραννίαν ταύτην, δὲν ἀπελπίσθη, ἀλλὰ, καὶ τοὶ πολλῶν συνεταίρων νεώτερος, ἐπαρακινούσεν ἰδιαίτερος ἓνα ἕκαστον τῶν φυγάδων, καὶ πρὸς ὅλους ὁμοῦ ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν ἢ ἀφήσωσι τὴν πατρίδα ὑπὸ τὴν τυραννίαν, εὐχαριστούμενοι νὰ σώζονται μόνον καὶ νὰ ζῶσι, κολακεύοντες τοὺς ῥήτορας τῶν Ἀθηναίων, ἃ περιμένοντες τὴν ἔκδοσιν ψηφισμάτων. Ἄλλ' ὅτι πρέπει καὶ νὰ κινδυνεύσωσιν οἱ ἴδιοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των, ἔχοντες παράδειγμα τὴν τόλμην καὶ ἀρετὴν τοῦ Θρασυβούλου· καὶ ὡς αὐτὸς ἀναχωρήσας ἀπὸ τὰς Θήβας κατέστρεψε τοὺς τυράννους τῶν Ἀθηναίων, οὕτω καὶ αὐτοὶ κινουντες ἀπὸ τὰς Ἀθήνας νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα των.

Ὅταν οἱ φυγάδες πεισθέντες ἀπεφάσισαν νὰ κινηθῶσι κατὰ τῶν τυράννων, ἔπεμψαν εἰς Θήβας, καὶ ἐγνωστοποίησαν τὸν σκοπόν των εἰς τοὺς ἐκεῖ μένοντας φίλους των. Οὗτοι δὲ παρεδέχθησαν τὰ ἀποφασισθέντα· καὶ ὁ μὲν Χάρων ὑπεσχέθη νὰ τοὺς δεχθῆναι εἰς τὴν οἰκίαν του, ὁ δὲ Φυλλίδας ἔμελλε νὰ εὐκολύνῃ τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Πολεμάρχων Ἀρχίου καὶ Φιλλίππου, τῶν ὁ-



ποιών ἦτο γραμματεὺς. Ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας, καταφρονηθεὶς ἀπ' ἀρχῆς διὰ τὴν πτωχίαν του, καὶ τὰ φιλοσοφικά του ἦθη, καὶ διαμένων εἰς τὴν πόλιν, κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν νεολαίαν γενναῖα φρονήματα· διότι ὅταν οἱ νέοι ἀγωνιζόμενοι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, τοὺς ἐνίκων, καὶ ὑψηλοφρονοῦσαν τρόπον τινὰ διὰ τὴν νίκην των, ὁ Ἐπαμινώνδας τοὺς ἐπέπληττε, λέγων, ὅτι εἶναι ἐντροπὴ εἰς αὐτοὺς νὰ ἦναι διὰ τὴν ἀνανδρίαν των δοῦλοι εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ὑπερτεροῦσι κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν.

Τὸ σχέδιον λοιπὸν τοῦ κινήματος ἦτον, ὅλοι μὲν οἱ Φυγάδες συνεταῖροι νὰ σενέλθωσιν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίου, ἐκεῖ δὲ ν' ἀποχωρισθῶσι τινὲς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, καὶ τολμηροτέρους, διὰ νὰ ὑπάγωσι πρῶτοι εἰς τὰς Θήβας· καὶ ἂν μὲν ἔτοι κατασπραφῶσιν ἀπὸ τῆς τυράννης, οἱ μένοντες νὰ ἐπιμεληθῶσι τὰς οἰκογενεῖας των, διὰ νὰ μὴν στερηθῶσι τῶν ἀναγκαίων. Τὴν πράξιν ταύτην ἀνεδέχθη πρῶτος ὁ Πελοπίδας, ἐμιμήθησαν δὲ αὐτὸν καὶ ἄλλοι νέοι ἀνήκοντες εἰς τὰς πλουσιωτέρας καὶ σημαντικωτέρας οἰκίας, τὸ ὅλον δώδεκα, κυριευμένοι ὅλοι ἀπὸ αἰσθήματα πατριωτισμοῦ, καὶ φιλοτιμούμενοι μεταξὺ των τίς νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον εἰς τὴν δόξαν καὶ ἀνδρίαν.

Οἱ δώδεκα οὗτοι ἀτρόμητοι συνομόται, ἀποχαιρετήσαντες τοὺς λοιποὺς φίλους των, καὶ πέμψαντες ἄνθρωπον εἰς Θήβας διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ἐκεῖ συνεταίρους τὸ κίνημά των, ἀνεχώρησαν

ἐνδεδυμένοι κυνηγετικὰ φορέματα, καὶ ἔχοντες θηρευτικὰς κύνας, διὰ νὰ φαίνονται ὅτι κυνηγῶσι, καὶ νὰ μὴν δώσωσιν οὐδεμίαν ὑπόνοιαν εἰς ὅσους ἀπαντῶσι καθ' ὁδόν.

Ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πελοπίδα ἔφερε τὴν εἰδήσιν εἰς τοὺς ἐν Θήβαις φίλους του, καὶ εἶπεν ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸν δρόμον, καὶ μετ' ὀλίγον φθάσει εἰς τὴν πόλιν, ὁ μὲν Χάρων ἔμενε σταθερὸς καὶ ἀκλόνητος, καὶ ἐτοίμαζε τὴν οἰκίαν. Ἄλλ' ἕτερός τις τῶν συνωμοτῶν ὀνομαζόμενος Ἴπποσθενίδας, ἀγαθὸς μὲν καὶ φιλόπατρις καὶ φίλος τῶν φυγάδων, ἀλλ' ὑστερημένος τόλμης, ὁποῖαν ἀπήτει ἢ κρίσιμος αὐτῇ περίστασις, ἐτρόμαξε διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, τότε μόλις συλλογισθεὶς ὅτι πρόκειται νὰ καταστρέψωσι τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων μὲ μικρὸν ἀριθμὸν φυγάδων καὶ ἀπόρων ἀνθρώπων μετανοήσας δὲ ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἀποσέλει εἰς τὸν Πελοπίδαν ἄνθρωπον, παραγγέλλον εἰς αὐτὸν ν' ἀναβάλλῃ τὴν πράξιν πρὸς τὸ παρὸν, καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ νὰ περιμείνῃ καταλληλοτέραν περίστασιν.

Ὁ διορισθεὶς διὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἄνθρωπος, ὀνομαζόμενος Χλίδων, μεταβὰς εὐθὺς εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐτοίμασε τὴν ἵππον, καὶ μέλλων νὰ ἰππεύσῃ ἐζήτησε τὸν χαλινὸν ἀπὸ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτῇ δὲν τὸν εὑρίσκε, καὶ ἔλεγεν ὅτι τὸν εἶχε δώσει εἰς τινὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὁ ἀνὴρ ἐπέπληττε κατ' ἀρχὰς τὴν γυναῖκα, ὕστερον δὲ τὴν ἐξύβρισεν, ὥστε ἡ γυνὴ δυσαρεστηθεῖσα ἔκα-

ταῦτο κακὸν δρόμον εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς πέμψαντας αὐτόν. Ἀφοῦ ἰκανὸν μέρος τῆς ἡμέρας ἐξωδέυθη εἰς τὰς Φιλονεικίας ταύτας, ὁ Χλίδων ἀπὸ ἀγανάκτησιν, καὶ νομίσας κακὸν οἰκονὸν τὰ διατρέξαντα, δὲν ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἱπποσθενίδα. Παρὰ τοσοῦτον ἐκινδύνευσε νὰ μεταιωθῆ τοιαύτη ἐνδοξος πράξις.

Οἱ μετὰ τοῦ Πελοπίδα, λαβόντες καθ' ὁδὸν ἐνδύματα γεωργῶν, καὶ διαμερισθέντες ἐμβῆκαν εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ διάφορα μέρη, ἐν ᾗ ἦτον ἀκόμη ἡμέρα, ἀλλ' ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀνεμον, ὅστις συνέβη κατὰ τὴν ὥραν τῆς εἰσόδου των· διότι ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι εἶχον καταφύγει εἰς τὰς οἰκίας των. Ὅσοι δὲ τῶν ἐν Θήβαις συνωμοτῶν εἶχον ἐντολὴν νὰ περιμένωσι τοὺς Φυγάδας, εὐρίσκοντες αὐτοὺς τοὺς ὠδήγουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, καὶ ἔγειναν ὅλοι οἱ συνωμόται τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὁ δὲ Φυλλίδα, ὅστις ἐγνώριζε τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐμελλον νὰ ἔλθωσιν οἱ συνωμόται, εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμελλον νὰ προμηθευθῶσι καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ὠραίων καὶ σημαντικῶν· ἔκαμνε δὲ ταῦτα διὰ νὰ παραδώσῃ τοὺς τυράννους μεθυσμένους καὶ παραλυμένους, διὰ νὰ καταστραφῶσιν εὐκολώτερον. Ἀλλὰ πρὶν ἔτι μεθύσωσιν ἐντελῶς, ἐδόθη εἰς τοὺς τυράννους εἶδησις, ὅτι οἱ φυγάδες εὐρίσκονται εἰς τὴν πόλιν κρυμμένοι· ἢ εἶδησις ὁμοῦς αὕτη ἦτον ἀσαφῆς καὶ ἀβεβαία. Μ' ὅλον ὅτι

δὲ ὁ Φυλλίδα, ἔρριπτεν ἀλλοῦ τὴν ὀμίλιαν, ὁ Ἀρχίας μ' ὅλον τοῦτο ἔπεμψεν ἓνα τῶν ὑπηρετῶν του προσκαλῶν ἀμέσως τὸν Χάρωνα.

Οἱ περὶ τὸν Πελοπίδα ἦσαν ἤδη ὠπλισμένοι, καὶ ἐτοιμάζοντο διὰ τὸ κίνημα, ὅταν ὁ ὑπηρετῆς τῶν τυράννων ἐκτύπησε τὴν θύραν τοῦ Χάρωνος. Ὅταν δὲ ὁ ὑπηρετῆς τοῦ Χάρωνος ἀνήγγειλε τεταραγμένος, ὅτι οἱ Πολέμαρχοι καλοῦν τὸν Χάρωνα, ὅλοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη, καὶ οἱ ἐνεργούντες αὐτὴν θέλουν ἀπολεσθῆ, χωρὶς καὶ νὰ πράξωσί τι λόγου ἄξιον· μὴ ὅλα ταῦτα εὐρέθη εὐλογον, ὥστε ὁ Χάρων νὰ παρουσιασθῆ εἰς τοὺς Πολεμάρχους. Ἐνῶ δὲ ἄλλοτε πάντοτε ἐφάνη τολμηρὰς καὶ θαρραλαῖος καὶ εἰς τὰς πλέον δυσκόλους περιστάσεις, τότε ἦτο πολὺ τεταραγμένος καὶ ἀνήσυχος, φοβούμενος μὴ ἀποδοθῆ εἰς αὐτὸν καμμία ὑποψία προδοσίας, καθ' ἣν ἐκινδύνευον ν' ἀπολεσθῶσι τοσοῦτον σημαντικοὶ πολῖται.

Ἀποφασίσας ὁ Χάρων νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς Πολεμάρχους, ἔφερεν ἀπὸ τὴν γυναικωνίτιδα τὸν υἱὸν του, ὄντα ἀκόμη εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐξέχοντα πολὺ ἀπὸ τοὺς συνηλικιώτας του κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ὠραιότητα, καὶ τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς μετὰ τοῦ Πελοπίδα, καὶ εἶπεν «Ἐὰν καταλάβετε, ὅτι ὑπάρχει εἰς ἐμὲ δόλος καὶ προδοσία, μὴ λυπηθῆτε τὸν υἱὸν μου διόλου, ἀλλὰ μεταχειρισθῆτε αὐτὸν ὡς ἐχθρόν.» Πολλοὶ τῶν συνωμοτῶν ἐδάκρυσαν εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Χάρωνος, ὅλοι δὲ ὁμοῦ ἀπήντησαν μὲ ἀγανάκτη-

σιν· « Δὲν πρέπει νὰ νομίζης κἀνένα ἐξ ἡμῶν τοσοῦτον δειλὸν καὶ διεφθαρμένον ἀπὸ τῆν παροῦσαν ἐπικίνδυνον περίπτωσιν, ὥστε νὰ ὑποπτευθῶμεν καὶ νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἐσὲ τὴν αἰτίαν· ἀλλὰ σὲ παρακαλοῦμεν νὰ εὐγάλης τὸν υἱόν σου ἀπὸ τὸν παρόντα κίνδυνον, διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν τυράννων, καὶ νὰ ἐκδικηθῆ ποτὲ καὶ δι' ὅσα ἡμεῖς πάθωμεν. » ὁ δὲ Χάρων δὲν παρεδέχθη ἢ ἀπομακρύνῃ τὸν υἱόν του, εἰπὼν, ὅτι εἶναι καλῆτερον ἢ ἀποθάνῃ ἀνύβριστος ὁμοῦ μὲ τὸν πατέρα του καὶ τοσοῦτους ἐπισήμους φίλους. Προσευχηθεὶς δὲ εἰς τοὺς θεοὺς, καὶ ἀσπασθεὶς ὄλους καὶ ἐνθαρρύνων αὐτούς, ἀνεχώρησε, προσπαθῶν νὰ μεταπλάσῃ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ προσώπου του καὶ τὸν τόνου τῆς φωνῆς του, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν, ἣτις ἐκυρίευε τὴν καρδίαν του.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Χάρων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχίου, αὐτὸς ἐξῆλθε μαζὶ μὲ τὸν Φυλλίδα, καὶ τοῦ εἶπε· « Λέγουν, ὦ Χάρων, ὅτι ἦλθαν τινὲς εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἶναι κρυμμένοι, καὶ ἄλλοι συμπράττουσιν μὲ αὐτούς. » Ὁ Χάρων ἐταράχθη κατὰ πρῶτον, ἀλλ' ἔπειτα ἐρωτήσας τίνες εἶναι οἱ ἐλθόντες, καὶ τίνες οἱ κρύπτοντες αὐτούς, ὡς εἶδεν ὅτι δὲν ἐγνώριζον τίποτε δετικὸν· « Κυττάξετε (εἶπε) μήπως ταράττεσθε ἀπὸ λόγους ματαίους· μ' ὄλον τοῦτο δέλω φροντίσει· διότι τίποτε δὲν πρέπει τις νὰ καταφρονήσῃ. » Σύμφωνα μὲ τὸν Χάρωνα ἀμίλησε καὶ ὁ Φυλλίδα, ὅστις ἔφερε πάλιν τὸν Ἀρχίαν εἰς τὸ συμπόσιον καὶ τὴν μέθην, καὶ διε-

σκέδεζαν αὐτὸν μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν γυναικῶν. Ἐπιστρέψας ὁ Χάρων εἰς τὴν οἰκίαν του, εὔρε τὰς περὶ τὸν Πελοπίδαν προετοιμασμένους, ὅχι νὰ νικήσωσι καὶ νὰ ἐλευθερωθῶσιν, ἀλλὰ ἢ ἀποθάνωσιν, ἀφοῦ φονεύσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερους τῶν ἐναντίων. Ἐκοινοποίησε δὲ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Πελοπίδαν καὶ ὀλίγους ἄλλους, εἰς δὲ τοὺς πολλοὺς ἐψεύσθη, εἰπὼν ὅτι δι' ἄλλας ὑποθέσεις τὸν εἶχε προσκαλέσει ὁ Ἀρχίας.

Πρὶν ἔτι διαλυθῆ ὁ πρῶτος κίνδυνος, ἐπῆλθε καὶ δεύτερος ἔτι σημαντικώτερος. Ἦλθεν ἄνθρωπος ἐξ Ἀθηνῶν φέρων ἐπιστολὰς εἰς τὸν Ἀρχίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδιδον βεβαίαις καὶ βασίμους πληροφορίας περὶ τῆς συνωμοσίας, ὡς ὕστερον ἔγινε γνωστὸν ἀπὸ τὰς ἰδίας ἐπιστολὰς· τότε δὲ ὁ Ἀρχίας ἦτο μεθυσμένος· καὶ ὅταν ὁ κομιστῆς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ εἶπεν, ὅτι πρέπει ἀμέσως νὰ τὰς ἀναγνώσῃ· διότι εἶναι περὶ σπουδαίων πραγμάτων, αὐτὸς χαμογελάσας· « εἰς αὔριον (εἶπε) τὰ σπουδαῖα » ἔβαλε τὰς ἐπιστολὰς ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, καὶ ἤρχισε πάλιν τὰς μετὰ τοῦ Φυλλίδα συνομιλίας του.

Ὅταν οἱ μετὰ τοῦ Πελοπίδα ἐνόμισαν ἀρμοδίαν ὄραν πρὸς ἐκτέλεσιν, διεμοιράσθησαν εἰς δύο, καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας διευθύνθη πρὸς τὸν Λεωντίδαν καὶ Ὑπάτην, ὁ δὲ Χάρων καὶ ὁ Μόλων πρὸς τὸν Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον, ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα φορέματα ἐπάνω ἀπὸ τοὺς δώρακας, καὶ στεφάνωμένοι μὲ πικνοὺς στεφάνους ἀπὸ κλώνους πευκῶν, διὰ νὰ μὴ διακρίνουνται τὰ πρόσωπα. Ἀμα δὲ

ἐφάνησαν εἰς τὴν θύραν τοῦ συμποσίου, ὅλοι ἕκα-  
 μαν κρότον καὶ θόρυβον, ὅτι ἦλθον τάχα αἱ πρὸ  
 πολλοῦ περιμενόμεναι γυναῖκες. Οἱ συνωμόται πε-  
 ριεργασθέντες ἕνα ἕκαστον τῶν εἰς τὸ συμπόσιον,  
 ὤρμησαν πρὸς τὸν Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον μὲ τὰς  
 μαχαίρας γυμνὰς καὶ ἐφόνευσαν καὶ αὐτοὺς καὶ  
 ἄλλους πολλοὺς ἀπὸ τοὺς παρευρεθέντας εἰς τὸ  
 συμπόσιον, ἐκτὸς ἐκείνων τοὺς ὁποίους ὁ Φυλλίδας  
 ἔπεισε νὰ μὴν ταραχθῶσι.

Ὁ Πελοπίδας ὁμως ἀπήντησε μεγαλητέρας  
 δυσκολίας· διότι ὁ Λεωντίδας δὲν ἦτο μεθυσμένος,  
 ὡς οἱ ἄλλοι, οὐδὲ ἀμελής καὶ ἀπρόσεκτος· εἶχε  
 τὴν θύραν κλεισμένην πολλὴν ὥραν ἐκτύπων οἱ  
 περὶ τὸν Πελοπίδαν καὶ δὲν τοὺς ἤκουε κανεῖς·  
 μόλις δὲ ἀκούσας ὁ ὑπηρέτης ἦλθεν εἰς τὴν θύραν,  
 καὶ ἐνῶ ἤνοιγε τὸν μοχλὸν, αὐτοὶ σπρώξαντες τὴν  
 θύραν μὲ βίαν, καὶ κρημνίσαντες τὸν ὑπηρέτην,  
 ὤρμησαν εἰς τὸν θάλαμον τοῦ Λεωντίδα. Οὗτος  
 δὲ ἀπὸ τὸν κτύπον καὶ τὸν ποδοβολητὸν συμπερά-  
 νας τὸ γινόμενον, ἔδραξε τὴν μάχαιραν καὶ ἀπήν-  
 τησε τοὺς συνωμότας εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου  
 του, ἢ τὸν πρῶτον ἐμβαίνοντα Κηφισσοδώρον τὸν  
 ἐκτύπησε καὶ τὸν ἐφόνευσε. Κατόπιν αὐτοῦ ἔμ-  
 βαίνειν ὁ Πελοπίδας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπέπεσε μὲ ὀρ-  
 μὴν ὁ Λεωντίδας, ἀλλ' οὗτος συμπλακείς μὲ τόλ-  
 μην, καὶ ἀγωνιζόμενος, μ' ὅλας τὰς δυσκολίας  
 τὰς ὁποίας ἐπέφερε τὸ νεκρὸν τοῦ Κηφισσοδώρου  
 σῶμα, κείμενον πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὑπερίσχυσε  
 καὶ ἐφόνευσε τὸν Λεωντίδαν. Μετέβησαν ἐκεῖθεν εἰς

τὸν Ὑπάτην, τὸν ὁποῖον φεύγοντα ἀπὸ τὴν οἰκίαν  
 του, τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

Ἄφου δὲ ἐπραξάν ταῦτα, συνῆλθον ὅλοι ὁμοῦ,  
 καὶ ἔπεμψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, προσκαλοῦντες  
 τοὺς ἐπιλοίπους Φυγάδας καὶ ζητοῦντες συνδρομὴν  
 ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐκάλουν δὲ ὅλους τοὺς πολί-  
 τας εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὠπλιζον τοὺς ἐρχομέ-  
 νους, λαμβάνοντες ὅπλα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια τῶν  
 ὀπλοποιῶν, τὰ ὁποῖα ἐτζάκιζον. Κατὰ τὴν ὥραν  
 ταύτην ἔφθασε καὶ ὁ Ἐπαμινώνδας καὶ ὁ Γοργί-  
 δας, φέροντες ἱκανοὺς νέους καὶ τοὺς καλητέρους  
 τῶν γερόντων. Ὁ λαὸς ὁμως δὲν εἶχεν ἀκόμη συ-  
 ναχθῆ, διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὰ γινόμενα,  
 καὶ περιέμενον τὴν ἡμέραν διὰ νὰ πληροφορηθῶσι.  
 Ἄμω δὲ ἐξημέρωσεν, ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν  
 οἱ Φυγάδες, καὶ ὁ λαὸς συνηθροίσθη εἰς ἐκκλησίαν.  
 Τότε ὁ Ἐπαμινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας ᾠδήγησαν  
 τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν, περικυκλωμένους ἀπὸ τοὺς  
 ἱερεῖς, οἵτινες ἐπροσκαλοῦσαν τοὺς πολίτας εἰς τὴν  
 ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος. Ὁ δὲ λαὸς ὑπεδέχθη αὐ-  
 τοὺς ὄρθιος μὲ φωνὰς καὶ θορύβους, ὀνομάζων αὐ-  
 τοὺς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας, καὶ ἀνακτήσας οὕτω  
 τὴν ἐλευθερίαν του, διώρισε τοὺς ἀρχηγούς του καὶ  
 προπαρασκευάζετο διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα, εἰς τὸν  
 ὁποῖον ἐμελλε νὰ εἰσέλθῃ ἐξ αἰτίας τῶν Λακεδαι-  
 μονίων, τῶν ὑποστηριζόντων τοὺς τυράννους αὐτοῦ.

Ο ΕΛΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ  
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ.

Ὅταν ἐξεῤῥάγη ἡ Ἐπανάστασις, ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἐντελῶς σχεδὸν ἄοπλος, ἄπειρος στρατιωτικῆς ἐργασίας, σερημένος πυριτοβόλων, τροφῶν, χρημάτων· τὸ δὲ χειρότερον πάντων δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἠθικὴ ἐνότις τοῦ ἔθνους, οὐδεὶς ἦτο ἀναγνωρισμένος, ἢ ἐπιβλεβλημένος ἀρχηγός. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ χωρικός νὰ αὐτοσχεδιάσῃ τὸν ἀρχηγόν του, ἢ νὰ τεθῆ εἰς τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου παρουσιαζομένου ὡς ἀρχηγοῦ, νὰ ἐξοπλισθῆ μὲ τὸ πυροβόλον του, ἂν τυχὸν εἶχεν, ἢ νὰ προμηθευθῆ μὲ ἴδιά του χρήματα, νὰ λάβῃ τροφήν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, νὰ ἀγοράσῃ πυριτόβολα, καὶ φέρων ὅλα ταῦτα εἰς τοὺς ὤμους του, νὰ διευθυνθῆ εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων μάχην.

Μ' ὅλα δὲ ταῦτα, ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ προθυμία του κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως! Ὅποῖος ὁ ἐνθουσιασμός του κατὰ τὰς μάχας καὶ τοὺς κινδύνους! Καὶ ὁποῖα ἡ ἐπιμονή του κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος! Καὶ ἀφοῦ ἐσυστήθησαν τοπικαὶ Κυβερνήσεις, ὁ χωρικός διὰ πολὺν ἔτι καιρὸν ἐτρέφετο ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του· διότι ὡς αὐτὸς ἔτρωγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλου, οὕτως ἄλλος ἔτρωγεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων του τὰς ἀποσκευάς του, καὶ ἦτον μᾶλλον στρατιώτης παρὰ πολίτης, διότι οὐδεμία διαρκῆς στρατιωτικὴ δύναμις εἶχε συστηθῆ.

Μ' ὅλας τὰς ἁλλείψας ταύτας, μ' ὅλας τὰς

δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἐγέννησαν μετ' ὀλίγον καταστροφαὶ πόλεων καὶ χωρίων· μ' ὅλον ὅτι παρῆλθεν ὁ πρῶτος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ πυρετός, ὁ Ἕλληνα ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς κακουχίας, ν' ἀψηφίσῃ τοὺς κινδύνους, νὰ ἐπιμείλῃ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τέλος πάντων· ποία εἶναι λοιπὸν ἡ αἰτία τῆς ἐπιτυχίας του; εἰς τί κυριώτερος δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν αὐτὴν; Τοῦτο ἐρχόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν.

Οἱ κάτοικοι τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῶν ναυτικῶν, δύο κυριώτερα ἔργα ἐπαγγέλλονται, τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ποιμαντικὴν. Οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι ἦσαν ὀλιγώτατοι, ἢ μόνον ἐκ τῶν εἰς τὰς πόλεις κατοικούντων. Ὁ ποιμὴν, εἴτε σκηνίτης εἶναι, εἴτε κάτοικος εἰς τινα κοινότητα, λαμβάνει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀνατροφὴν, ἔχει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διαγωγὴν. Μεταφέρων τὰ ποίμνιά του ἀπὸ τὰ βουνὰ εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τ' ἀνάπαλιν, εἶναι ἀναγκασμένος νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγα, τὰ ἀπαραίτητως ἀναγκαῖα σκεύη καὶ ἐπιπλα, καὶ αὐτὰ καὶ μόνον χρησιμεύουν εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας του· ἡ τροφή του συνήθως εἶναι τὸ προῖόν τοῦ ποιμνίου του, καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτῆς ἀπλούστατος· ἡ ἐνδυμασία του εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν τῆς συζύγου του, καὶ ἡ κάππα του εἶναι χρήσιμος καὶ διὰ στρῶμα καὶ διὰ σκέπασμα, καὶ ἐντὸς τῆς σκηνῆς του, καὶ ἐκτὸς, ὅταν συνοδεύῃ τὸ ποί-

μιον αὐτοῦ. Διὰ τὰς συνεχεῖς μεταβάσεις, ἐσυ-  
κρίθισα, ὡς καὶ ὅταν ἀπομακρύνεται τῆς κατοι-  
κίας του ὁμοῦ μὲ τὸ ποίμνιον, νὰ φέρῃ εἰς τοὺς  
ὄρους του τὴν κάπαν του, τὰς τροφὰς του καὶ  
τὸ ὄπλου του· καὶ τοῦτο ἀποβαίνει πλέον ἕξις  
εἰς αὐτόν. Ἀποκτῆ ὑγείαν καὶ ῥωμαλαιότητα,  
τὴν ἕξιν τῆς νυκτοπορείας, καὶ τὴν ταχύτητα  
τῶν ποδῶν, καὶ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν εὐπόριστον  
τροφὴν του, εἶναι εὐκόλος εἰς πᾶσαν καὶ κατὰ  
πᾶσαν ὥραν μετάβασιν.

Ὁ γεωργὸς μετέχει τῶν ἕξεων καὶ τῆς ἀγω-  
γῆς τοῦ ποιμένου, καθ' ὅσον τὰ δύο ταῦτα ἐπαγ-  
γέλματα εὐρίσκονται στενῶς συνδεδεμένα, ἐνερ-  
γοῦμενα ἐναλλάξ ἀπὸ μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογε-  
νείας· ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου, ὁ γεωργὸς διὰ τῆς  
καθημερινῆς καὶ ποικίλης αὐτοῦ ἐργασίας καθί-  
σταται ῥωμαλαῖος καὶ ἐνκίνητος. Καταπιεζόμε-  
νος πάντοτε ἀπὸ μὲν τὴν ὀθωμανικὴν Κυβέρνη-  
σιν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν φόρων, ἀπὸ δὲ τοὺς  
ἰδιοκτῆτας τῶν γαιῶν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ με-  
ριδίου τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτούς, ἀπὸ δὲ τοὺς  
ἐπιστάτας, τοὺς εἰσπράκτορας, τοὺς δημογέρον-  
τας, τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, τοὺς ἀρμα-  
τωλοὺς, τοὺς δερβенаγάδας κτλ. εἰς τὸ νὰ χορη-  
γῇ εἰς αὐτοὺς δῶρα, τροφὰς καὶ ἄλλας ὠφελείας,  
μόλις μικρὸν μέρος τῶν προϊόντων αὐτοῦ διέσω-  
ζεν εἰς ἑαυτόν, ὥστε ὄχι μόνον εἰς πράγματα πο-  
λυτελείας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαπλωθῇ, ἀλ-  
λ' οὐδὲ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἠδύνατο νὰ ἔχη

ἐν ἀφθονίᾳ. Πρόσθετες ὅτι καὶ ἂν τινες ἤθελον ἔ-  
χει χρήματα, δὲν ἐτόλμων νὰ κάμωσι χρήσιν αὐ-  
τῶν, διὰ νὰ μὴν γένη ἡ εὐπορία των δημοσίως  
γνωστή· διότι ὑπέκειντο εἰς πολλοὺς καὶ διαφό-  
ρους κινδύνους ἐκ μέρους τῶν ὑπαλλήλων τῆς  
ἐξουσίας, οἵτινες ἐπροσπάθουν νὰ τοὺς ἀποδίω-  
σιν αἰτίας, διὰ νὰ τοὺς ἐπιβάλωσι πρόστιμα καὶ  
παινὰς, ὡς καὶ ἐκ μέρους ληστῶν καὶ ἄλλων κα-  
κούργων ἧσαν λοιπὸν οἱ γεωργοὶ ἐξ ἀνάγκης συ-  
νειθισμένοι εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν καὶ τῶν ἐνδυμά-  
των, καὶ τῶν τροφῶν των.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔτυχον τοιαύτης ἀνατροφῆς ἐν  
τοιοῦτων ἕξεων ἀμφότεραι αἱ τάξεις αὗται τῆς  
Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἅμα ἐκινήθη ἡ ἐπανάστα-  
σις ὅλος ὁ λαὸς ὁ ὢν εἰς κατάστασιν νὰ φέρῃ ὄ-  
πλα, κατέστη στρατιώτης εἰς τὴν ἀνάγκην, ἐξα-  
κολουθῶν ἐν καιρῷ ἡσυχίας καὶ τὸ ἔργον του.  
Ἄλλ' ὅταν ἐχθρικοὶ ἐπιδρομαὶ κατέστρεψαν πολ-  
λὰς πόλεις καὶ χωρία, καὶ οἱ Ἕλληνες διέσωσαν  
τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς παρα-  
κειμένας νήσους, ἀφοῦ μάλιστα εἰς πολλὰς πε-  
διάδας ἢ καλλιέργεια τῶν γαιῶν κατέστη περι-  
τῆ· διότι δὲν ἦτο ἀσφάλεια θεραισμοῦ καὶ συγκο-  
μιδῆς τῶν καρπῶν δι' ἐνδεχομένας νέας ἐχθρικὰς  
ἐπιδρομὰς· οἱ γεωργοὶ ἐνηγκαλίσθησαν πλέον  
διαρκῶς τὸ ἔργον τοῦ στρατιώτου. Καταστραφέν-  
τος δὲ καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ποιμνίων,  
εἴτε ἀπὸ ἐχθρικὰς ἐπιδρομὰς, εἴτε ἀπὸ τὰ ἴδια  
ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὅλοι οἱ ποιμένες ἐνηγκα-

λίσθησαν τὸ ἔργον τοῦ στρατιώτου· κυριωτέρως δὲ τὰ περιστατικὰ ταῦτα συνέβησαν εἰς τὴν σερραῶν, ὥστε ὅλοι ἐν γένει οἱ κάτοικαι αὐτῆς ἐγένοντο στρατιῶται.

Ὁ μέγας καταδιωγμός, τὸν ὁποῖον ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία ἐπέφερεν εἰς πολλὰ μέρη, ἂν καὶ δὲν ἐγένετο ἐπανάστασις, ἠνάγκασε πολλοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅλοι δὲ οἱ προσελθόντες, μὴ ἔχοντες τί νὰ πράξωσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οὔτε ἐμπόριον, οὔτε βιομηχανίαν ἠδύνατο νὰ μετέλθωσι, κατέφυγον καὶ οὔτοι εἰς τὸ στρατιωτικόν. Μ' ὅλον ὅτι δὲ οὐδεμία ἐλπίς μισθοῦ ὑπῆρχεν, ἐξηκολούθησαν πολλοὶ νὰ διαμείνωσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δὲν ἀπεμακρύνθησαν οὐδ' ὅταν, οἱ μὲν κίνδυνοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπολλαπλασιάσθησαν, οὔτοι δὲ ἠδύνατο ἀλλαχοῦ νὰ εὕρωσι μέσα ὑπάρξεως.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, διαφημισθεῖσα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐξῆψε τὰς φαντασίας τῶν φιλελευθέρων, καὶ ἐκίνησε τὰς συμπαθείας ὅλων ἐν γένει τῶν ἰδιωτῶν, οἵτινες ἀνακαλοῦντες εἰς τὴν φαντασίαν των τὴν ἔνδοξον τῆς Ἑλλάδος ἐποχὴν, ἐπεθύμουν καὶ ἠύχοντο διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνός της· ἀλλὰ τὰς ἐπιθυμίας ταύτας καὶ τὰς εὐχὰς αὐτῶν, αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις, συνδεδεμένα διὰ τῶν δεσμῶν τῆς Ἀγίας Συμμαχίας, δὲν ἄφιναν νὰ πραγματοποιηθῶσι. Πᾶσα καὶ ὅποια

δήποτε συνδρομὴ ἦτο αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη· καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἔλαβε χώραν μία σανδρομὴ, ἣτις ἦτο καὶ ἡ ἀναγκαιότερα κατὰ τὴν ἀρχὴν μάλιστα τῆς ἐπαναστάσεως. Πολλοὶ γενναῖοι φιλέλληνες ἀπὸ διάφορα εὐρωπαϊκὰ κράτη, καταφρονήσαντες ὅλα τὰ τεθέντα ἐμπόδια, καὶ τοὺς παρουσιαζομένους κινδύνους, ἔδραμον προθύμως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνηγκαλίσθησαν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλλήνων, συνεμορφώθησαν μὲ τὰ ἦθη των, συνυπέφερον τὰς κακῆς τῶν, ἐὶς ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ζύμη τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ τακτικοῦ.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅσοι πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐπὶ τῶν πολέμων τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἀπετέλουν μέρος τῶν Ἀρματωλῶν, ἢ τῶν Κλέπτικων λεγομένων σωματίων, οὔτοι συνεκεντροῦντο ἤδη ὑπὸ τοὺς ἀναφαινομένους κατ' ἐπαρχίας ἀρχηγοὺς καὶ ἐγύμναζον τοὺς ἔτι ἀσυνειθίστους εἰς τὸν πόλεμον πολίτας· ἡ δὲ καταστροφὴ τοῦ Σουλίου, καὶ ἡ διάλυσις τοῦ πολέμου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἔκαμε νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἰκανὸν μέρος ἐμπειροπολέμων Ἡπειρωτῶν, οἱ ὁποῖοι διαμοιρασθέντες εἰς διάφορα σώματα, ἐνεθάρρουν καὶ οὔτοι τοὺς πολίτας, ὥστε ἀφόβως πλέον νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς τὰς μάχας, καὶ νὰ ἐκθέτῶνται εἰς τοὺς κινδύνους, μεταχειριζόμενοι τὸν εἰς τούτους συνήθη τρόπον τοῦ πολεμεῖν.

Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα, οὔτε δυνατὸν ἦτο νὰ συγ

κεντρωθῶσι μεγάλα στρατιωτικά σώματα ἑλλη-  
νικά διὰ τὴν δυσκολίαν τῶν τροφῶν, οὔτε καὶ  
ἂν ἐσυναθροίζοντο τοιαῦτα, ἠδύνατο ὕ' ἀντιπα-  
χθῶσιν εἰς τὰς πεδιάδας καὶ κατὰ μέτωπον μὲ  
ὀθωμανικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα καὶ πυροβο-  
λικὸν εἶχον καὶ ἵππικόν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν  
ἐστερημένοι αὐτῶν. Ἀναγκαίως λοιπὸν οἱ Ἕλ-  
ληνες ἔπρεπε νὰ φυλάττωσι τὰς στενάς διαβά-  
σεις, διὰ νὰ προσβάλωσι τὸν ἐχθρὸν, νὰ κατα-  
λαμβάνωσιν ὄχρως θέσεις, νὰ κλείωνται εἰς  
προχείρους τινὰς προμαχῶνας ἀπροσλήτους  
ἀπὸ τὸ ἵππικόν, καὶ ἐκεῖ νὰ προκαλῶσι τὸν ἐχ-  
θρὸν· ἐὰν ὁ ἐχθρὸς τοὺς προσέβαλεν εἰς τοιαύ-  
τας θέσεις, ἢ ἐβλάπτετο οὐσιωδῶς καὶ ἀπεμα-  
κρύνετο μὲ ζημίαν του, ἢ ἂν ἐπέμεινεν εἰς πο-  
λιορκίαν, οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρουν διὰ νυκτὸς  
χωρὶς νὰ ὑποπέσωσιν εἰς ζημίαν· διότι καὶ τὸν  
τόπον ἐγνώριζον, καὶ εἰς τὴν νυκτοπορείαν ἦσαν  
συνειθισμένοι, καὶ οὐδεμίαν ἀποσκευὴν παρὰ  
τὴν κίπαν αὐτῶν εἶχον, ὥστε νὰ ὑποχρεωθῶσι  
νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσι.

Ὅταν δὲ ἡ ἐχθρική δύναμις ἦτον τοσοῦτον με-  
γάλη, ὥστε κατ' οὐδένα λόγον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ  
τὴν προσβάλωσιν, εἰς τοιαύτην περίστασιν ἀπεσύ-  
ροντο τῆς διαβάσεως, ἄφηναν τὸ μεγαλύτερον μέρ-  
ος τῆς ἐχθρικής στρατιᾶς νὰ διαβῇ, καὶ ἡ προσέ-  
βαλον τὰ ὀπίσθια, ἢ κατέτρεχον τὰ ἀποσπώμενα  
ἀπὸ τὸ γενικὸν στρατόπεδον σώματα, ἢ τελευταῖον  
κατελάμβανον ἢ φανερώς, ἢ μὲ ἐνέδρας εἰς τὰς διό-

δους, ἔθεν ἐπρόκειτο νὰ μετακομίσωσι τροφὰς εἰς  
τὸ γενικὸν στρατόπεδον. Ὅτι λοιπὸν δὲν ἠδύνατο  
νὰ κατορθώσωσιν ἀντιμαχόμενοι κατὰ πρόσωπον  
μὲ τοὺς ἐχθροὺς, τὸ κατώρθωσαν διὰ τῶν πλαγίων  
ἐπιθέσεων καὶ καταδρομῶν· διότι τὰ ὀθωμανικὰ  
στρατεύματα μηδυνάμενα νὰ ἐφοδιασθῶσι μὲ νέας  
τροφὰς, ἠναγκάζοντο ὕ' ἀποσυρθῶσι, καὶ οὕτως  
ἐματαιοῦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας.

Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ πολέμου δὲν ἦτο δυ-  
νατὸν νὰ ἐπιτύχη, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο νὰ ἐφοδιά-  
ζεται μὲ τροφὰς ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἑλλὰς  
διασχίζεται ἀπὸ τόσους κόλπους, ὥστε ὁ ἐχθρὸς ἠ-  
δύνατο εὐκόλως νὰ προμηθεύσῃ διὰ θαλάσσης τρο-  
φὰς εἰς τὰ στρατόπεδά του, εἰς ὅποιον μέρος τῆς  
στερεᾶς καὶ ἂν ἦσαν. Ὅταν δὲ τὰ στρατεύματα ἠ-  
δύνατο διαρκῶς νὰ διαμένωσιν εἰς τὰς κυριωτέρας  
θέσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες  
ἔπρεπε ὕ' ἀποκάμωσιν ὀλίγηωρα, καὶ νὰ καταστρα-  
φῶσιν, ἢ νὰ ὑποταχθῶσι.

Χάρις ὅμως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικόν, τὸ ὁ-  
ποῖον ὄχι μόνον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια δὲν ἄ-  
φησε τὸν ἐχθρὸν νὰ πλησιάσῃ, ἀλλὰ τὸν κατεδίω-  
ξε καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐπικράτειαν, καὶ ἐνέ-  
πνευσε τοιοῦτον τρόπον εἰς αὐτὸν, ὥστε οὐδὲ μὲ εὐ-  
λον ὀλόκληρον ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ τὰ Ἑλλη-  
νικὰ παράλια.

Ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν δὲν ἠθέλεν ἴσως ἐπὶ τοσοῦτον  
παραταθῆ, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἠθέλε ταχέως στεφα-  
νώσει αὐτὸν, ἐὰν ὁ ἴδιος τρόπος τοῦ πολεμεῖν ἐξη-



κολούθει πάντοτε, και εαν οι έχθρικοί στόλοι διέμενον πάντοτε μακράν των ελληνικών παραλίων· αλλά δυστυχώς ο τρόπος του πολεμειν μετεβλήθη προς βλάβην της Ελλάδος· και οι στόλοι του Σουλτάνου, συγκεντρωμένοι και διευθυνόμενοι από εμπείρους Ευρωπαϊούς αξιωματικούς, έφερον άφόβως εις τα ελληνικά παράλια και στρατεύματα, και τροφάς, και πυριτόβολα. Το τακτικόν του Αιγυπτίου Σατράπου, και τοι από Άραβας συγκείμενον, δια της τάξεως όμως, της πειθαρχίας και της στρατηγικής πείρας, έματαίωσε και την προθυμίαν και την τόλμην των Ελλήνων. Ο δέ Ίμπραήμης δια της στρατιᾶς ταύτης, και δια της βοήθειας του ναυτικού, χορηγοῦντος εις αυτόν όλα τα αναγκαία, έπλησίαζεν ίσως να επιφέρη τον όλεθρον της Ελλάδος, καιτοι έκδοθείσης της συνθήκης της 6 Ιουλίου, εαν οι στόλοι των τριών μεγάλων δυνάμεων δεν ήθελον καταφέρει επ' αυτού την τρομεράν εις Ναυαρίνους πληγήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΚΑΤΑ  
ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ.

Η Έλλάς, συγκειμένη ως επί το πλείστον από νήσους, διότι ως τοιαύτη πρέπει να δεωρηθῆ και η Πελοπόννησος, και διασχιζόμενη από κόλπους και θαλάσσας, καθίσταται φυσικώς και αναγκαίως ναυτικός τόπος, δεν είναι δυνατόν να διατηρήσῃ

την ελευθερίαν της, εαν ναυτικώς δεν είναι ισχυρά. Τοῦτο έπαρατήρησεν εις τους αρχαίους χρόνους ο Θεμιστοκλής, και κατορθώσας να πείσῃ τους Αθηναίους να γίνωσι κατά θάλασσαν ισχυροί, έγεινεν αίτιος της εν Σαλαμίनि νίκης, και της ελευθερίας της Ελλάδος· διότι η κυριώτερα αίτία της νίκης ήτο το ναυτικόν των Αθηναίων, το όποιον ήτο πλειότερον του ήμίσεος εκ του όλου ναυτικού, ενῶ επί Σόλωνος οι Αθηναίοι, ὄχι μόνον τους Αιγινήτας δεν ήσαν ικανοί να καταδιώξωσιν, αλλά με πολλὰς αγώνας μόλις έκυρίευσαν την Σαλαμίνα.

Και έμπορικώς ακόμη εξεταζομένου του πράγματος, ὅσαι πόλεις της Ελλάδος εδόθησαν εις την ναυτιλίαν, έπλουτίσθησαν πλειότερον των άλλων, και κατώρθωσαν να κάμωσιν αποικίας εις άπώτατα μέρη, και να τὰς δώσωσι πολλάκις και συνδρομὰς εν ανάγκη. Άλλ' ιδίως οι Αθηναίοι χρεωστοῦν εις το ναυτικόν την μεγίστην αύξησιν, την όποιαν μετά τα Μηδικά έλαβον, μ' ὅλον ότι δεν ήκουσαν ολόκληρον την συμβουλήν του Θεμιστοκλέους, το να μεταβῶσιν εις τον Πειραιᾶ, και να εξασφαλισθῶσι δια φρουρίων εκεί, ὥστε μη έχοντες ουδεμίαν ανάγκην της ξηρᾶς, ν' αφιερωθῶσιν ὀλατελῶς εις το ναυτικόν.

Όταν η Έλλάς έχασε την αυτονομίαν της, έστερηθῆ αναγκαίως και το πολεμικόν ναυτικόν· καταδιωκομένη δε από τα κατά θάλασσαν υπερισχύοντα κατά καιρούς έθνη, και τὰς πειρατείας, απώλεσε κατά μέγα μέρος και το έμπορικόν ναυ-

τικόν. Όταν δὲ τέλος τὸ Βυζάντιον ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν κατακτητῶν, πολλὰ μικρὸν μέρος τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος μετήρξατο πλεον τὴν ναυτιλίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν γένει σχεδὸν οἱ Ὀθωμανοὶ ὀλίγην κλίσιν εἶχον πρὸς τὴν ναυτικήν, δὲν ὑπῆρχε δὲ ὡς πρὸς τὰς νήσους ὁ τρόπος τῆς στρατολογίας, τὸν ὁποῖον οἱ Ὀθωμανοὶ μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν κατ' ἀρχὰς πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος τῶν Γενιτζάρων, ἢ Ὀθωμανικῆ ἐξουσία ἠναγκάζετο νὰ φέρεται ἠπιώτερον πρὸς τοὺς νησιώτας, διὰ νὰ διαμένωσιν αὐτοὶ προθυμώτερον εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ νὰ μὴ νεωτερίζωσιν, ἐνῶ ἡ Βενετία, οὔσα ἀντίπαλος κατὰ θάλασσαν δύναμις, ὑπερίσχυε πολλάκις εἰς τοὺς ναυτικούς ἀγῶνας. Ὑπαρχούσης λοιπὸν ἀνέσεώς τινος καὶ εὐκολιῶν εἰς τὰς νήσους, ἤρχισαν οἱ κάτοικοι αὐτῶν νὰ ἀφιερώνονται εἰς τὴν ναυτιλίαν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς πόλεις ἐκεῖνας, ὅπου οἱ κάτοικοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πορίζωνται ἀπὸ τὴν γῆν τὰς πρὸς εὐζωίαν εὐκολίας. Μετὰ δὲ τινα καιρὸν, ἐπειδὴ ὀλίγοι ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἢ Ὀθωμανικῆ ἐξουσία εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῶν νήσων τῆς ἐπικρατείας τῆς, καὶ ἀπὸ μὲν τινος τῶν νήσων ἐλάμβανεν ὠρισμένον ἀριθμὸν ναυτῶν, ἀπὸ δὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων ἐλάμβανε πολλάκις διὰ τῆς βίας ἄνδρας, καὶ τοὺς μετεχειρίζετο εἰς τὸ ναυτικὸν αὐτῆς, καθ' ὅσον διήρκει ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκστρατείας.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ ναυτικά, οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δὲ ἄκοντες, ἐκ δὲ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης καὶ τῆς μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ εὐλοῦ σχέσεως κατώρθωναν ἢ ἀποκτώσι προνομία τινὰ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοὺς ἔθετον εἰς τινα ἀσφάλειαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο ἀκολούθως εἰς τὴν ὁποῖαν μετήρχοντο ναυτιλίαν, ἢ ἐμπορίαν.

Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς, καὶ ἡ ναυτιλία ἐνεργεῖτο καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν νήσων, καὶ ἀπὸ τινος παραλίους τῆς στερεᾶς· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ περιορίζοντο μόνον εἰς ἀκτοπλοῖαν, καὶ ταύτην ἐνεργουμένην εἰς ὀλίγα ἐκ τῶν Ἀσιατικῶν παραλίων.

Οἱ Ἕλληνες ἐδιέσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν ὡς εἰς μέσον πορισμοῦ ἀπολύτου ἀνάγκης. Οἱ πόλεμοι, καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι καταστροφαὶ, ἀφῆρσαν πᾶσαν εὐπορίαν ἀπὸ τὸν τόπον δὲν ὑπῆρχον λοιπὸν κεφάλαια διὰ νὰ ναυπηγηθῶσι πλοῖα, οὐδὲ νὰ ἐφοδιασθῶσι ταῦτα μὲ χρήματα δι' ἐμπόριον· ὅθεν διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς πλοίου ἔπρεπε νὰ συστηθῇ ἐταιρεία ἐκ πολλῶν διὰ νὰ καταθέσωσι τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα· ὁ δὲ πλοίαρχος τοῦ πλοίου ἔπρεπε νὰ ἦναι συμμέτοχος κατὰ ἐν τέταρτον τοῦλάχιστον εἰς τὰ γενόμενα ἔξοδα πρὸς κατασκευὴν καὶ καταρτισμὸν τοῦ παρ' αὐτοῦ διακηθησομένου πλοίου· τοῦτο δὲ συνήθως ἐγένετο καὶ ἐπὶ μεγάλων καὶ ἐπὶ μικρῶν πλοίων, καὶ ἦτον ἐν εἶδος ἀσφαλείας τῶν ἰδιοκτητῶν.

Ἡ ἔλλειψις ἴσως τῶν κεφαλαίων ἐπέφερε καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ μὴν λαμβάνωσι ναύτας μισθωτοὺς· ἀλλ' οὗτοι νὰ συμφωνῶνται νὰ λαμβάνωσι μέρος ἐκ τῶν κερδῶν, τὰ ὁποῖα εἰς ἕκαστον ταξειδίον ἤθελε κάμει τὸ πλοῖον. Ἡ συνήθεια αὐτῆ ἦτο πολὺ κατὰ πολλοὺς λόγους ἀφελιμος. Ὅλοι οἱ ἀπαρτίζοντες τὸ πλήρωμα ἐνὸς πλοίου, περιμένοντες νὰ ὠφελῆθωσιν ἀπὸ τὴν καλλὴν ἔκδασιν τῆς ἐπιχειρήσεώς των, πρῶτον μὲν ἦσαν ἐπιμελεῖς, δραστήριοι, καὶ πρόθυμοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, δεύτερον ἦσαν οἰκονομικώτατοι εἰς τὰς τροφὰς, ἀρκέμενοι εἰς τὰς εὐτελεστάτας, φθάσει μόνον νὰ ἠλπίζον πλειότερον κέρδος εἰς τὴν ἔκδασιν τοῦ ταξειδίου εἶχεν ἕκαστος τὴν φροντίδα νὰ γνωρίζῃ ὅλα τὰ γινόμενα καὶ συμφωνούμενα ἀπὸ τὸν πλοίαρχον, διὰ νὰ μὴν ὑπάρξῃ οὐδεμία κατάχρησις.

Ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦτον προήρχετο μία ἄλλη πλαγία μὲν ἀφέλεια, ἀλλὰ πολὺ σημαντικὴ. Ἡ ναυτικὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦτο τέχνη διδασκομένη κατὰ πείραν. Ἐπρεπε νὰ τὴν μάθητις γυμναζόμενος εἰς τὰ πλοῖα· ἕκαστος τῶν ναυτῶν μετὰ τινα καιρὸν εἶχε τὴν ἐλπίδα νὰ κατασταθῇ ἢ αὐτὸς πλοίαρχος. Ἐφρόντιζε λοιπὸν φιλοτίμως νὰ γνωρίζῃ, ὅχι πλέον τὰ ἔργα τοῦ ναύτου, ἀλλὰ τὰ ἔργα τοῦ πλοίαρχου. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεωρεῖτο συνεταίρος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ταξειδίου, καὶ μετὰ τοῦ πλοίαρχου ὑπῆρχον συγγενικοὶ δεσμοὶ, ἢ φιλικαὶ σχέσεις, εἶχε καὶ τὴν τόλμην νὰ ἐξετάζῃ καλλήτερον καὶ νὰ μανθάνῃ λεπτομερέστερον τὸν λόγον

ἐκάστου τῶν γινομένων, ὥστε οἱ νοσημονέστεροι τῶν ναυτῶν, μετὰ τινα καιρὸν ναυτικῆς ἐξασκήσεως, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰσοδύναμοι τοῦ πλοίαρχου των, ὅστις καὶ αὐτὸς δὲν ἐγνώριζεν, εἰμὴ ἐκ πείρας, τὴν ναυτικὴν. Ὅταν δέ τις, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἰκανῶς γυμνασμένον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἠδύνατο νὰ εὖρη συνεταίρους, ἐφρόντιζεν εἰς κατασκευὴν ἰδίου πλοίου μεγάλου, ἢ μικροῦ, κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς εὐκολίας.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατὰ τὰ πλοῖα οἰκονομίας ἐσυνείθιζεν ἐν γένει τοὺς ναυτικούς εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν. Ἡ δὲ ὀλιγάρκεια, βοηθουμένη καὶ ἀπὸ τὸν κατὰ θάλασσαν ἀέρα, ὄντα καθαρώτερον τοῦ κατὰ τὴν ξηρὰν, κατέσταινεν ὑγιεῖς καὶ ῥωμαλαίους τοὺς ναυτικούς τῆς Ἑλλάδος. Φερόμενοι δὲ οὗτοι σωφρόνως κατὰ τὰς ἀπουσίας των, εἴτε ἐκ δρασκευτικῶν αἰσθημάτων, εἴτε καὶ διὰ λόγους οἰκονομίας, καὶ ἐπανερχόμενοι μετὰ καιρὸν εἰς τὰς οἰκογενείας των, αἵτινες τοὺς ὑπεδέχοντο μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν διὰ τοὺς αὐτοὺς τῆς σωφροσύνης λόγους, μετέδιδον εἰς τὰ τέκνα των τὴν αὐτὴν ὑγίαν καὶ ῥωμαλαϊότητα. Ὅταν δέ τις αἰσθάνεται εἰς ἑαυτὸν τὴν σωματικὴν ἰσχὺν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴν κατασταθῇ τόλμηρὸς εἰς πᾶσαν πρᾶξιν, ἔστω καὶ δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον.

Τὸ ναυτικὸν λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος, προσδεῦον καθ' ὃν ἐξεθέσαμεν τρόπον, καὶ ἐπλήθυνεν ἀρκετὰ, καὶ ἐμάκρυνε τὰς θαλασσοπλοίας του. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ὀθωμανικὴ σημαία δὲν ἦτο πλέον ἰκανὴ νὰ

τοῦ χορηγῆ τὴν ἀναγκαίαν συνδρομὴν καὶ ὑπεράσπισιν μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων διότι οὔτε πρέσβεις, οὔτε προξένους κατεδέχετο ἢ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία νὰ ἔχη παρ' αὐταῖς, πολλοὶ τῶν πλοιαρχῶν κατέφυγον νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἰσχυρωτέρων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἰδίως δὲ τῆς Ῥωσσίας, ἣτις ἐπροσπάθησε πάντοτε νὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὴν συμπάθειαν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἑλλάδος, χορηγοῦσα μεγάλας εὐκολίας καὶ εἰς τοὺς πλοιαρχοὺς Ἑλληνας, τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὴν σημαίαν αὐτῆς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐμπόρους τοὺς ἀποκαθισταμένους εἰς τὰ κράτη της.

Ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ὅχι μόνον δὲν ἐπέφερεν ἐμπόδια εἰς τὴν παρὰ τῶν ὑπηκόων της γιναμένην πρὸς τὴν σημαίαν αὐτῆς περιφρόνησιν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἐφρόντιζε νὰ τὴν γνωρίζῃ, ὥστε τὸ μέτρον τοῦτο εἶχε μεγάλως ἐξαπλωθῆ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως.

Μὲ τοιαῦτα προτερήματα τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν συγκεκροτημένον, καὶ ὑπὸ τοιαύτην προστασίαν, ἀνεδέχοντο πλέον ἐπικινδύνους καὶ μακρυνὰς θαλασσοπλοίας. Αἱ δὲ κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐπελθῶσαι εἰς τὴν Εὐρώπην πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιχειρήσωσι ταξείδια, ὅσον τολμηρότερα, τόσον ἐπικερδέστερα, ὥστε ὁ πλοῦτος ἔρρευσε μὲ πολλὴν ἀφθονίαν, πρὸ πάντων εἰς τὰς νήσους Ἰδρίας, Πετζῶν καὶ Ψαρῶν, αἵτινες κυριωτέρως ἐπέδωκαν κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ναυτιλίαν.

Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ἐὰν πολλοὶ τῶν προκρίτων τῆς νήσου Ἰδρίας δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐναγκαλισθῶσιν ἀμέσως τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς τὴν ἐνηγκαλίσθησαν οἱ κάτοικοι τῶν Σπετζῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς κατακρίνωμεν διότι πᾶς ὀρθῶς συλλογιζόμενος καὶ συγκρίνων τὰς δυνάμεις ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ ἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔπρεπε δικαίως νὰ τρομάξῃ, ἢ νὰ θεωρήσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἑλλήνων ἀφευκτον. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ ῥιψοκινδυνεύσωσιν αὐτοὶ τὰ πλοῖά των, τὰ χρήματά των, τὴν ζωὴν των· καὶ διατί; διὰ μίαν πολὺ ἀπίθανον ἐλπίδα τὸ νὰ καταστρέψωσι τοὺς κολοσσοὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ ναυτικοῦ μὲ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖάρια, τῶν ὁποίων καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἡ κατασκευὴ, καὶ ὁ καταρτισμὸς ἦτο πεντάκις τοῦλάχιστον κατώτερα τῶν Ὀθωμανικῶν, καὶ ἐνῶ δὲν κατεπιέζοντο οὗτοι ἀπὸ τὰ αὐτὰ δεινὰ τῆς δουλείας, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέκειτο ἡ στερεὰ. Μόνον λοιπὸν ὁ ἀμέτρητος ζῆλος, καὶ ὁ μέγας πυρετὸς τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνθουσιασμοῦ, ἴσχυσαν νὰ οὐδετερώσωσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν σκέψεων καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως, ὥστε νὰ παραδεχθῶσιν ὡς δυνατὰ, ὡς ἀληθῆ, τὰ περὶ καταστροφῆς τοῦ στόλου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ λοιπὰ ὄνειροπολήματα, καὶ νὰ κυριευθῶσιν ἀπὸ τοσοῦτον θάρρος, ὥστε ὅχι μόνον νὰ μὴν λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψιν τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐκθέσῃ

τοιούτος ἀγών, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ θεωρῶσι δυνατήν τὴν καταστροφὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἀφευκτον! συνέπειαν.

Εὐτυχῶς ὁμως ὁ πατριωτισμὸς, ὁ ζήλος, ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀνεπλήρωσαν ὅλας τὰς ἐλλείψεις, ἐματαιώσαν ὅλους τοὺς φόβους τῶν ὑπόπτων, καὶ ἐπέφερον τὸ ἐξαισιον φαινόμενον τοῦ νὰ φεύγωσιν οἱ γιγαντες τοῦ Ὀθωμανικοῦ ναυτικοῦ ἀπὸ τὰ ἐμπορικὰ ἑλληνικὰ πλοίαρια. Ὅποιον ὁμως ἤθελεν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, ἐὰν οἱ Ἕλληνες εἰσῆρχοντο εἰς τὸν μετὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν ἀγῶνα μὲ ἴσας καὶ ὁμοίας κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν δυνάμεις

Μὲ ὄλην ὁμως τὴν τόλμην, μὲ ὄλην τὴν ἀνδρίαν, οἱ Ἕλληνες εἶδον, ὅταν ἦλθον εἰς τὴν πράξιν, ὅτι αἱ σφαῖραί των μάλιστα εἰσῆρχοντο εἰς τὸ ἰσχυρὸν σῶμα τῶν Ὀθωμανικῶν πλοίων, καὶ χωρὶς νὰ ἐπιφέρωσι σημαντικὴν βλάβην διὰ τὴν μικρότητά των. Ἐὰν δὲ ἤθελον πλησιάσει εἰς τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, διὰ νὰ ἐπιβῶσιν ἐξ ἐφόδου ἐπ' αὐτῶν, ταῦτα παρίσταντο ὡς φρούρια ὑψηλὰ, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀναβῶσι διὰ κλιμάκων. Οἱ δὲ ἐχθροὶ, δεκαπλασίως πλειότεροι τῶν εἰς ἕκαστον τῶν ἑλληνικῶν πλοίων πολεμιστῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων, ἠδύνατο διὰ τῶν μικρῶν πυροβόλων νὰ ματαιώσωσιν ὄλην τὴν τόλμην, ὄλην τὴν ἀνδρίαν καὶ ὄλον τὸν ἡρωϊκὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ περιστάσεις αὗται ἐγέννησαν εἰς τοὺς ναυ-

τικούς πολεμιστὰς τῆς Ἑλλάδος τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ καταφύγωσιν εἰς ἄλλο εἶδος πολέμου, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ἦτο ἐξίσου τολμηρὸν, ἂν καὶ ἀπῆτει ὅμοιον ἡρωϊσμὸν, ὑπέσχετο ὁμως νὰ φέρῃ τὴν ζημίαν εἰς τὸν ἐχθρὸν, χωρὶς νὰ ἐκθέσῃ πολλοὺς τῶν πολεμιστῶν εἰς τὸν κίνδυνον. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ χρῆσις πυρπολικῶν πλοίων ἐπέφερε σωτήριον διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀποτέλεσμα. Ἐπιτυχόντες οἱ Ἕλληνες νὰ πυρπολήσωσι σημαντικὰ ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ἐνέπνευσαν τοσοῦτον τρόμον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, ὥστε οὗτοι οὐδ' ἐτόλμων πλέον νὰ πλησιάσωσι τὰ ἑλληνικὰ πολεμικὰ πλοῖα, μὴ διακρίνοντες αὐτὰ ἀπὸ τῶν πυρπολικῶν, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον ἐτρόμαζον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατώρθωσαν οἱ κατὰ θάλασσαν πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος, ὅχι μόνον νὰ μὴν ἀφῆσωσι τοὺς Ὀθωμανικοὺς στόλους νὰ πλησιάσωσι τὰ ἑλληνικὰ παράλια, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ καταδιώξωσι τούτους ὡς καὶ εἰς τὰς ὀθωμανικὰς θαλάσσας, καὶ νὰ ἐπιφέρωσι σημαντικωτάτας ζημίας εἰς τὸν ἐχθρὸν. Ἐκ τούτου προήλθεν, ὥστε τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα παρὰ τῶν Τούρκων κατεχόμενα φρούρια νὰ πέσωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, ἐκτὸς ὅσα ἐφωδιάσθησαν ἀπὸ εὐρωπαϊκὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, λαθόντα τοὺς ἐνεργοῦντας τὸν ἀποκλεισμὸν Ἕλληνας πλοίαρχους νὰ καταστραφῇ δὲ καὶ ἡ τρομερὰ τοῦ Δράμαλη δύναμις· τὸ ὁποῖον ἔκαμε νὰ μὴν εἰσέλθωσι πλέον εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄλλα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα· διότι ἐθεώρουσαν ἀφευκτον τὸν ἄλεθρον

αὐτῶν, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ προμηθευθῶσι τροφὰς διὰ τοῦ στόλου ἀπο τὴν θάλασσαν.

Ἄλλ' ἐπῆλθε τέλος ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν πλοίων της, προσέλαβε καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἰκανότητα. Πολλοὶ ἔμπειροι ἀξιωματικοὶ Εὐρωπαϊοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον, ὥστε οὔτε ἡ ἀνδρία, οὔτε ἡ τόλμη, οὔτε ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνθουσιασμὸς ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερσχύσωσιν εἰς τὴν νέαν φάσιν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ὀθωμανικὸς στόλος προσῆλθεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Μ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα ἐπλησίασαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια, ἀρράξαν εἰς ἑλληνικοὺς λιμένας, ἀπεδίβασαν στρατιωτικὰς δυνάμεις, καὶ μετέφερον τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, μ' ὅλον ὅτι μέγα μέρος αὐτῶν ἀφῆρσαν οἱ Ἕλληνες καταδρομεῖς.

Τοιαύτη πληγὴ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ μάλιστα ἐκυριεύετο αὕτη ἀπὸ ἐμφυλίου σπαραγμῶν, ἐξησθένησε μεγάλως τὰς δυνάμεις αὐτῆς· ὁ δὲ Ἰμπραήμης, διευθυντὴς ἤδη ὄλων τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐχθρικῶν δυνάμεων, παρεσκευάζετο δραστηρίως διὰ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ μόνου σχεδὸν μέρους τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἔτι νὰ θεωρῆται ὡς ψυχὴ τῆς ἑλληνικῆς ὑπάρξεως, τῆς Ὑδρας.

Αἱ προπαρασκευαὶ τοῦ Αἰγυπτίου πολεμιστοῦ ἦσαν τρομερώταται, καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ νὰ φέρῃ

εἰς ἕκασιν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν κατέσταινε τρόπον τινὰ ματωρῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ μέγιστος κίνδυνος καὶ ἡ ἐν περιστάσει ἀποτυχίας ἀπελπισία ὑψώσαν τὴν προθυμίαν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν. Ἡ σύγκρουσις λοιπὸν τοιούτων ἀντιμαχομένων δυνάμεων, κυριευομένων καὶ διευθυνομένων ἀπὸ τοιαῦτα ἰσχυρὰ πάθη, ἔμελλε ν' ἀποβῆ τρομερά· καὶ ἴσως αὕτη ἤθελεν εἶσθαι ἡ μόνη πολεμικὴ πράξις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἣτις ἔμελλε ν' ἀποβῆ ὀριστικὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὅποιον ὅμως ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ ἀποτελεσματὸς τῆς συγκρούσεως; Ὁ Ἰμπραήμης ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν βράχων τῆς Ὑδρας, κατεχομένων ἀπὸ τοὺς ἐνδοξοτέρους πολεμιστὰς τῆς ξηρᾶς, καὶ ἀντικρουόμενος ἀπὸ τοὺς ναυτικοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνεομένους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἡρωικῶν ἀναμνήσεων, ἤθελεν ἄρα γε κατορθῶσαι νὰ ὑπερνικήσῃ τῶν αὐτῶν ἰκανότητος, τῶν αὐτῶν ἐνδοξῶν πάθη, τῶν αὐτῶν προσπάθειας, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ ὀδηγήσῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ταύτης καιομένης νικηφόρα τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα; ἤθελεν ἐπιτύχει νὰ σύρῃ εἰς αἰχμαλωσίαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐνδόξων τούτων πολεμιστῶν τῆς θαλάσσης ἐνώπιον τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν; ἤθελε κατορθῶσαι νὰ καλυμθῆσῃ εἰς τὰ ἡρωικὰ αἵματα τοῦ ἀνθους τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶν τῆς Ἑλλάδος; ἢ ἔμελλε νὰ ἴδῃ τὸν μὲν βράχον τῆς ὑπερηφάνου ταύτης

νήσου στεφανωμένον ἀπὸ τὰ ἐνδοξα ὄπλα τῶν ἀνδρείων πολεμιστῶν τῆς ξηραῖς, νὰ μένη ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὰς ἐφόδους του, οἱ δὲ θαλάσσιοι οὗτοι ἀετοὶ, μαχόμενοι μὲ ἀπελπισίαν κατ' αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς κινδυνευούσης φωλεᾶς των, νὰ καταφέρωσι τοιαύτας πληγὰς κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῶν περὶ τὴν Ὑδραν ἐρημνήσων καὶ σκοπέλων, ὥστε ἢ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα θάλασσα νὰ σκεπασθῇ ἀπὸ πτώματα καὶ ναυάγια, τὰ ὅποια αὐτῇ, ἐσθρὰ ἤδη ἀπὸ τὰ ἐχθρικά αἵματα, νὰ σπρώχνη θριαμβευτικῶς εἰς τὰ παράλια τῆς νικηφόρου ταύτης πόλεως; Ὅποῖον ἔμελλε ν' ἀποβῇ τὸ ἀπατέλεσμα εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἀποφασίσωμεν. Χαίρομεν μ' ὅλα ταῦτα, διότι δὲν ἔλαδε χώραν τοιαύτη δοκιμασία, καὶ πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας δυνάμεις, αἵτινες ἐπρόλαβον ν' ἀποφασίσωσι τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος.

#### Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐγεννήθη εἰς ἐν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ναζιανζοῦ κατὰ τὸ 328 ἔτος ἁ. Χ. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρειαν, ἔπειτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τελευταῖον εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἅγιον Βασίλειον, καὶ συνέδεσε στενωτάτην φιλίαν μετ' αὐτοῦ. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν, ὅπου ἐ-

θανμάσθη διὰ τὰ ἀπλᾶ καὶ εὐαγγελικὰ ἦθη του, ἀπεσύρθη ἀπὸ τὸν κόσμον, τοῦ ὁποίου κατεφρόνει τὴν δόξαν καὶ τὰ μεγαλεῖα, ὡς σκόπελον τῆς ἀρετῆς, καὶ μετέβη εἰς ἐν μοναστήριον, ὅπου εἶχε πρὸ αὐτοῦ καταφύγει καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος· ἠθελε δὲ ἐξακολουθήσει διαμένων παντοτινὰ εἰς αὐτὸ, ἐὰν ὁ σεβάσμιος πατήρ του Γρηγόριος, ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ἐξασθενήσας ἀπὸ τὸ πολὺ γῆρας δὲν ἠθελε τὸν προσκαλέσει νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπισκοπῆς. Ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα, καὶ προεβιβάσθη ἐπίσκοπος Σασίμων τῆς Καππαδοκίας, ἀλλ' ὀλίγον διέμεινεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὴν· διότι ἐπιθυμῶν τὴν μοναστικὴν ζωὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐρημίαν του, ἐγκαταλείψας εἰς ἄλλον τὴν Ἐπισκοπὴν. Ἄλλ' ὁ γηραιὸς αὐτοῦ πατήρ, πλησιάζων πλέον εἰς τὸν τάφον, τὸν ἐπροσκάλεσεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν. Ὑπήκουσε μὲν καὶ ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ δεχθῇ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου τῆς ἐκκλησίας ταύτης, μ' ὅλον ὅτι ἐνεργοῦσεν ὅλας τὰς ἐπισκοπικὰς ἐργασίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμεινον βιάζοντες αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἐπισκοπὴν, ἀπεσύρθη τοῦ θρόνου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐρημίαν του, ὅπου ἐζῆ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀναχωρητῶν τῆς Θηβαΐδος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατείχετο ἀπὸ ἀρειανούς· καὶ ἐπειδὴ οἱ αἵρετικοὶ οὗτοι ἔκαμνον μεγάλας προόδους, ὁ Θεὸς Γρηγόριος ἔδραμεν

εις την πόλιν ταύτην, διὰ τὰ τοὺς ἀντιπολεμήσῃ. Τοὺς κατέβαλεν, ὠδήγησε πολλοὺς εἰς τὰ ἀληθῆ δόγματα, καὶ ἔκαμε συνέλευσιν, ἣτις παρέδεχθη τὰ δόγματα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Τοῦτο ὑπῆρξε δεῖγμα εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ ὁποῖον ἐπαρηγόρησεν ἀρκετὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριον δι' ὅσας συκοφαντίας ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν οἱ ἐναντίοι του.

Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠρέσθη εἰς μόνον τὰς εὐνοϊκὰς ταύτας ἐνδείξεις, ἀλλὰ τὸν ὑψωσεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ συναθροίσας σὺν ὁδοῦ ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς, κατώρθωσεν, ὥστε ὅλοι οὗτοι νὰ ἐπικυρώσωσι τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐναντιώθησαν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐπίσκοποι, ὁ Σεῖος Γρηγόριος, μὴ θέλων νὰ γένη αἰτία σκανδάλου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παρητήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Νανζιανζόν, καὶ συστήσας ἓνα ἐπίσκοπον εἰς αὐτήν, ἀνεχώρησε πάλιν διὰ τὴν ἐρημίαν του, ὅπου ἀπέθανε τὸ 389 ἔτος εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα δύο ἐτῶν.

Μὴ δυνάμενος ὁ Σεῖος Γρηγόριος νὰ εὔρη τὴν ἡσυχίαν, τῆς ὁποίας ἦτον ἐνθερμος ἐραστῆς (διότι οἱ ἄρειανοὶ ἐτάραττον τὰς πόλεις καὶ κατεδίωκον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον) προσέφυγεν εἰς τὴν μοναστικὴν ζωὴν· ἀλλ' ὅταν τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησίας ἀπήτησε νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτήν, δὲν ἐδίστασε διόλου νὰ τὴν ἐγκαταλίπη. Ἠγέρ-

θη ἐναντίον τῆς τολμηρᾶς διαγωγῆς τῶν Ἀρειανῶν καὶ Μακεδονιανῶν, οἵτινες συγκροτοῦντες σχισματικὰς συναθροίσεις, κατελάμβανον τὰς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ ζῆλός του, ἂν καὶ διάπυρος, δὲν ὑπερέβαινε τὰ ὅρια τῆς εὐαγγελικῆς ἀνοχῆς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μοναστικοῦ του βίου συνέγραψεν ἀρκετὰ· σώζονται δὲ 50 λόγοι περὶ διαφόρων ὑποθέσεων· 237 ἐπιστολαί, διάφορα ποιήματα, καὶ 228 ἐπιγράμματα. Εἰς ὅλα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ διαπρέπει βαθεῖα γνῶσις τῆς θρησκείας, καὶ ἐνεργητικὴ καὶ δραστήριος ἔκφρασις ἀληθειῶν τόσον δογματικῶν, ὅσον καὶ ἠθικῶν· ἀλλὰ ταῦτα λαμπρύνονται ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν εὐγλωττίαν καὶ γλαφυρότητα, εἰς τὴν ὁποίαν κἀνεὶς τῶν συγχρόνων αὐτοῦ δὲν ἔφθασε, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἐπωνομάσθη Ἰσοκράτης τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

#### Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.

Πόσον σπάνιος εἶναι ὁ χαρακτήρς ἐκείνων, οἵτινες κηρύττονται οἴκοθεν οἱ προστάται τοῦ ἀδικουμένου καὶ οἱ διώκται τῆς ἀδικίας, εἰς ὅποιονδήποτε προσωπον καὶ ἂν τὴν ἀπαντήσωσι! Γνωρίζουσιν οὗτοι καλῶς τὰ ἀποτελέσματα τοιαύτης διαγωγῆς, μάλιστα ὅταν ἀποτείνωνται εἰς πρόσωπα ἰσχυρῶν καὶ μ' ὅλα ταῦτα καταφρονοῦσι πάντα κίν-



δυνον, διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἀποστολήν.

Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀναδέχονται, ἀφορᾷ κυρίως τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλα ταῦτα ὁ λαὸς, ὅχι μόνον δὲν ἔρχεται εἰς βοήθειάν των, ὅχι μόνον δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὠφέλειαν τῶν ἔργων αὐτῶν, ὅχι μόνον δὲν θαυμάζει τὴν αὐταπάρησιν τοῦ δυσιάζοντος τρόπου τινὰ ἑαυτὸν διὰ τὴν προστασίαν τῆς κοινωνίας· ἀλλ' ἐξ ἐναντίας αὐτὸς οὗτος ὁ λαὸς γίνεται πολλάκις τῶν ἀδικούντων δυνατῶν ἀδικώτερος, ἐξοστρακίζων τὸν Ἀριστείδην, καὶ ποτίζων τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Φωκίωνα τὸ κώνειον.

Ὁ τολμηρὸς λοιπὸν οὗτος διώκτης τῆς ἀδικίας, καταδικωμένος προφανῶς ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς, τοὺς ἐξελεγκχομένους ὡς ἀγαπῶντας τὴν ἀδικίαν, καὶ μὴ προστατευόμενος ἀπὸ τὸν λαὸν, τοῦ ὁποῖου κηρύττεται προστάτης, εἰς ποίας ἐλπίδας στηρίζεται; ποῖοι λόγοι τὸν πείθουσι διὰ νὰ βαδίσῃ αὐτὸν τὸν τοσοῦτον ἀκανθώδη καὶ ἐπικίνδυνον δρόμον; Ἡ φιλοσοφικὴ ἰδέα τοῦ καθήκοντος τοῦ ἀνθρώπου, ἐνθαρρυνομένη πολλάκις καὶ ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, εἶναι βεβαίως τὸ ἐλατήριον αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Προδρόμος δὲν ἠρκέσθη νὰ διορθώσῃ μὲ τὰς διδασκαλίαις του τὰς παρεκτροπὰς τοῦ λαοῦ, ἠθέλησε νὰ κτυπήσῃ τὴν παρανομίαν ἐπὶ αὐτῷ τῷ θρόνῳ, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τοιοῦτον λαμπρὸν παράδειγμα διορθώσεως ἠδύνατο νὰ κάμῃ μεγίστην ἐντύπωσιν ἐνταυτῷ καὶ ὠφέλειαν εἰς τὸν λαόν.

ἀλλ' ἡ ἔξις εἰς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν παρανομίαν εἶχε ριζωθῆ βαθέως, καὶ τὸ φάρμακον τῆς παραινέσεως δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα εὐχάριστον. Καθὼς δὲ οἱ σωματικῶς νοσοῦντες ἀποστρέφονται τὸν ἰατρὸν, διότι τὰ θεραπευτικὰ μέσα φαίνονται εἰς αὐτοὺς ὑπὲρ τὸ δέον ἐπώδυνα, οὕτω καὶ οἱ ἠθικῶς πάσχοντες, δυσαρεστοῦνται κατὰ τοῦ τοιοῦτου τῶν ἠθῶν αὐτῶν διορθωτοῦ· καὶ μάλιστα ὅταν πλῆθος ἐκ τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς κολάκων, ὅχι μόνον δὲν κατακρίνουσι τὴν διαγωγὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, διὰ νὰ ἐξαλείψωσι καὶ τὴν τύψιν ὅλως διόλου τοῦ συνειδότος αὐτῶν, παριστῶσι τοὺς τολμηροὺς τούτους συμβούλους ὡς μανιώδεις, ὡς ἐπικινδύνους, καὶ φέρουσι τοὺς ἠθικῶς πάσχοντας εἰς θῆσιν, ὥστε ν' ἀποφασίσωσι τὴν καταστροφὴν των, ἢ νὰ λάβωσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐπὶ πίνακι, νομίζοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ ἔγκλημα, ὅταν δὲν ὑπάρχη ὁ καταγγέλλων αὐτό.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ κοινωνία δὲν ἔχῃ τὴν τόλμην νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς τοιοῦτους προστάτας αὐτῆς, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς κινδυνεύωσιν ἐὰν τοὺς ἀφίνη ἐγκαταλελειμμένους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐξελεγκχομένων ὡς ἀδίκων καὶ παρανόμων· ἐὰν συνεργῇ μάλιστα πολλάκις εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν καταδίωξιν, καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν των, ἐξαπατωμένη ἀπὸ τοὺς πλησιάζοντας εἰς τοὺς δυνατοὺς, οἵτινες ἔχουσι συμφέρον νὰ διατηρῶσι τούτους εἰς τὴν διαφθοράν, ποία ἢ ὠφέλεια, ἢ προερχομένη ἀπὸ τὰ προσφερόμενα εἰς

τὸν βωμὸν τῆς δικαιοσύνης ὀλοκαυτώματα ταῦτα; Ἐπέρχεται καιρὸς, καθ' ὃν ὁ ἄνθρωπος θανατῶναι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, ἐπαινεῖ τὴν αὐταπάρησιν, καὶ παραδίδει εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς πρόσωπα ἐπίσημα, τὰ ὅποια ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐξαποστέλλει ἡ θεία Πρόνοια διὰ νὰ ἐμποδίζωσι διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτῶν τὴν πρόοδον τῆς ἐξαχρειώσεως τῶν κοινωνιῶν.

Τοιαύτην ιδέαν ἐγέννησεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀνάγνωσις τῶν καταδιωγμῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέστη ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν Βασιλίδα Εὐδοξίαν, καὶ τῆς λαμπρᾶς ἱκανοποιήσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβεν, ὅταν μετὰ τριάκοντα ἔτη οἱ κληρονόμοι καὶ διάδοχοι τῆς βασιλίδος ταύτης, ἀνεγνώρισαν τὴν ἀδικίαν τῆς προγόνουτων, ἱκανοποίησαν τὴν ἀδικηθεῖσαν χήραν, καὶ ἀπέδειξαν διὰ τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἐπέδωσαν εἰς τὸν Χρυσόστομον, μετακομίσαντες τὰ ἱερὰ αὐτοῦ ὅσα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι εἰς τὴν Μεγαλόπολιν ταύτην μόνος ἀνὴρ ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Χρυσόστομος· διότι καὶ μόνος ἐπεφάσισε νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν θῦμα διὰ τὸν ἀγρὸν τῆς χήρας, ἦτοι διὰ τὴν κοινωνίαν ἀδικομένην.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εἰς τὰ 344. Ὁ πατὴρ του ὀνομάζετο Σεκοῦνδος, ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ ἰππικοῦ καὶ ἀπέθανε νέος· Ἡ μήτηρ τῆς μείνας χήρα εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἐτῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπανδρευθῆ πλέον, ἀλλ' ἐνησχολήθη νὰ ἀναθρέψῃ εὐσεβῶς τὴν μικρὰν αὐτῆς οἰκογένειαν. Τόσον δὲ ἀναρέτως ἐπολιτεύθη, ὥ-

στε ἐπληρέθη καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐθνικοὺς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τὸν Ἀνδραγάθιον, τὴν δὲ ῥητορικὴν ὑπὸ τὸν Λιδάσιον. Ὁ περιφθήμεος οὗτος ῥήτωρ, ἰδὼν εἰς τὸν Χρυσόστομον λαμπροὺς σπινθήρας τῆς μεγάλης εὐγλωττίας αὐτοῦ, « ἤθελον (εἶπε) νὰ ἐκλέξω τὸν νέον τοῦτον ὡς διάδοχόν μου, ἐὰν δὲν μᾶς τὸν ἤσπαζον οἱ χριστιανοί. » Εἰκοσασετῆς ὑπερασπίσθη λαμπρῶς διαφόρους ὑποθέσεις, καὶ γενομένων γνωπτῶν τῶν προτεσημάτων του, ἠδύνατο νὰ εὖρη στάδιον ἀνοικτὸν εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς τοῦ βασιλείου, διότι καὶ τότε ἀκόμη ἡ εὐγλωττία ἐχρησίμευεν ὡς μέσον πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς· ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τῆς θείας Γραφῆς τὸν εἴλκυσε εἰς αὐστηροτέρους στοχασμούς· νηστεία καθημερινή, ὕπνος ὀλίγος κατὰ γῆς, διεξοδικαὶ μελέται, ἀγρυπνίαι, ἐκτεταμέναι προσευχαί, τοιαύτη ἦτον ἀπ' ἀρχῆς ἡ ζωὴ του. Μετὰ τριετῆ τοιαύτην διαγωγὴν, ὁ ἅγιος Μελέτιος τὸν ἠγάπησεν ἐνθέρμως καὶ τὸν διώρισεν Ἀναγνώστην. Συνέδεσε στενωτάτην φιλίαν μὲ τὸν Ἅγιον Βασίλειον τὸν νέον, καὶ προσεἴλκυσε εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν δύο ἄλλους φίλους του, τὸν Θεόδωρον καὶ Μάξιμον. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας συνελθόντες ἠθέλησαν νὰ τὸν ὑψώσωσιν ὁμοῦ μὲ τὸν Βασίλειον εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, ἀλλ' αὐτὸς φεύγει, κρύπτεται, καὶ δι' ἐνὸς εὐσεβοῦς τεχνάσματος κατορθώνει νὰ χειροτονηθῆ ὁ φίλος του. Ὡς ἀπολογίαν δὲ τῆς διαγωγῆς του συνθέτει εἰς ἡλικίαν εἴκοσι ἕξ ἐτῶν τὸν θανατάσιον περὶ ἱε-

ρωσύνης λόγον, καὶ μεταβαίνει εἰς τοὺς μοναστάς τοὺς εἰς τὰ πλησίον τῆς Ἀντιοχείας ὄρη, τῶν ὁποίων περιγράφει θαυμασίως τὰ ἦθη· ἀλλ' ὁ τοσῶτον καθαρὸς αὐτῶν βίος δὲν φαίνεται ἀρκετὸς εἰς τὸν διάπυρον αὐτοῦ ζῆλον πηγαίνει εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐρήμου, καὶ μένει εἰς ἓν σπήλαιον δύο ἰλόκληρα ἔτη χωρὶς νὰ πλαγιάσῃ. Ἀσθενήσας ὁμως ἐπανέρχεται εἰς Ἀντιόχειαν, χειροτονεῖται, διάκονος μὲν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Μελέτιον, ἱερεὺς δὲ ἀπὸ τὸν ἅγιον Φλαβιανόν. Διορισθεὶς ἐπίτροπος τοῦ ἀρχιερέως εἰς ἡλικίαν 43 ἐτῶν καὶ ἐπιφορτισθεὶς νὰ κηρύττῃ καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἔργον, τὸ ὅποιον ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐμπισεύθησαν εἰς ἀπλοῦν ἱερέα, ἔπραξε θαύματα ζήλου καὶ εὐγλωττίας.

Ἄν καὶ καθ' ἑβδομάδα ἐκφωνοῦσε πολλοὺς λόγους, καὶ ἐνίοτε καθ' ἡμέραν ἐκήρυττε πολλάκις, δὲν ἐξηγλεῖτο μ' ὅλα ταῦτα ἢ γονιμότης αὐτοῦ· ὥστε καὶ πιστοὶ, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔθνηκοι, καὶ αἰρετικοὶ, ὅλοι ἤκουον τοὺς λόγους του μὲ τὸν αὐτὸν θαυμασμόν. Ὅταν οἱ Ἀντιοχεῖς ἀποστατήσαντες συνέτριψαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου καὶ τῆς βασιλίσσης, ὁ μὲν ἅγιος Φλαβιανὸς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐτακράτορα, ἔχων συντεταγμένον ἓκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Χρυσόστομου ἓνα λόγον, ὅστις ἐκίνησε τὸν αὐτοκράτορα εἰς δάκρυα, καὶ ἔδωκε τὴν συγχώρησιν, ὁ δὲ Χρυσόστομος κατώρθωσε διὰ τῶν πειστικῶν λόγων του νὰ παρηγορήσῃ τοὺς Ἀντιοχεῖς καταντήσαντας εἰς ἀπελπισίαν. Ἐπὶ

Ἀρκαδίου ὁ Χρυσόστομος ἀνέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χειροτονηθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόφιλον, Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας.

Ἄμα ἀνέλαβε τὰ ἱερὰ ταῦτα καθήκοντα, πρώτη αὐτοῦ φροντὶς ἦτον νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὰ ἦθη τοῦ κλήρου. Ἐπώλησεν ὅλην τὴν πατρικὴν του περιουσίαν καὶ τὴν διένειμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἐσύστησε πολλὰ νοσοκομεῖα, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του κατώρθωσεν, ὥστε πολλαὶ τῶν ἐνδόξων χηρῶν ν' ἀναλάβωσι τὴν περιποίησιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν. Ἐπεμφεν ἀρχιερεῖς εἰς τοὺς Σκύθας, τοὺς Γόθους, τοὺς Πέρσας καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, διὰ νὰ φέρωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν τοὺς ἀσεβεῖς. Διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἔσωσε πολλοὺς κινδυνεύοντας. Ἀλλ' ἡ τοσαύτη αὐτοῦ ἀρετὴ ἐκίνησε τὴν ἀντιζηλίαν, τὴν ὁποίαν ἠϋξήσε καὶ ἐρέθισεν ἡ ἀντιπάθεια τῆς Βασιλίσσης Εὐδοξίας· διότι τὴν ἐπέπληττεν ὁ Χρυσόστομος διὰ τὰς καταχρήσεις της, καὶ ἰδίως διὰ τὴν παράνομον ἀρκαγὴν τοῦ κτήματος μιᾶς χήρας. Ἐσυγκροτήθη ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἐπαρουσιάσθη ὁ Χρυσόστομος, διότι ἦτον συστημένον ἐναντίον τῶν κανόνων μ' ὅλον ὅτι δὲ τεσσαράκοντα ἀρχιερεῖς εἶχον συνέλθει ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ βραδύουργία τῆς αὐλῆς ὑπερίσχυσεν· ἐξεδόθη ἀπόφασις περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου καθαιρέσεως αὐτοῦ, καὶ ἐπεκυρώθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ἡ εἶδησις

αὐτὴ ἐτάραξε τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἦτον ἕτοιμος νὰ τὸν ὑπερασπισθῆ δι' ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος μεταβαίνει μόνος του εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὑπαλλήλου, ὅστις ἦτο ἐπιφορτισμένος νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὴν Βιθυνίαν, καὶ φεύγει μετ' αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ ὁ λαὸς καὶ νὰ κάμῃ κινήματα ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν νύκτα τῆς ἐξορίας τοῦ Χρυσοστόμου συνέβη ἕνας σεισμός, ὅστις ἐτάραξε τοσοῦτον τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Βασιλίσσαν, ὥστε ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀνακαλεῖ τὸ διάταγμα τῆς ἐξορίας, ἡ δὲ Εὐδοξία γράφει ἰδιοχείρως πρὸς τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐπανερχόμενον ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων· ἀλλὰ παρεκτροπαὶ πάλιν τῆς Βασιλίσσης ἐπέφερον νέα σκάνδαλα, καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, καὶ ἄλλην εἰς ἐξορίαν καταδίκην. Οὕτε ὁ Πάπας Ἰνοκέντιος, οὕτε ὁ βασιλεὺς Ὀνορίος εἰσακούονται ἀπὸ τὸν Ἀρκάδιον, παρασυρόμενον ἀπὸ τὰς ἐναντίας τῆ ἀγίου· ὁ δὲ Χρυσόστομος λαδὼν τὴν περὶ ἐξορίας ἀπόφασιν ἀναχωρεῖ κρυφίως μ' ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν ἐπιφορτισμένοι νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν εἰς Νίκαιαν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, οὐ μόνον τὰς παρατηρήσεις διαφόρων ἐπισκόπων, τοῦ Πάπα, τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνορίου δὲν ἤκουσε περὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας διόρισεν ἄλλον Πατριάρχην, καὶ τὸν Χρυσόστομον διέταξε νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ταύρου. Εἰς ἐβδομήκοντα ἡμερῶν ὁδοπορίαν, εἰς

τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτός, μὲ πείναν, μὲ δίψαν, μὲ κτηνώδη διαγαγῆν ἐκ μέρους τῶν φυλάκων του, δὲν ἀπέκαμεν ὁ ἅγιος κατὰ τὴν ὑπομονήν, ὑπέφερεν ὅμως κατὰ τὴν ὑγείαν· ἔβθασε τέλος εἰς Κουκουσὸν, πόλιν προσδιωρισμένην ἀπὸ τὴν Εὐδοξίαν ὡς τόπον τῆς ἐξορίας του. Ἀλλὰ μετὰ τινα καιρὸν νέα διαταγὴ τοῦ αὐτοκράτορος προσδιορίζει ὡς διαμονὴν τούτου κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐξορίας του τὴν Πιτιοῦσαν, πόλιν κειμένην εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ τὰ μεθόρια τοῦ Βασιλείου. Μεταφερόμενος εἰς τοῦτο τὸ μέρος μὲ τὰς αὐτὰς καὶ ἔτι χειροτέρας κακοπαθείας καὶ βαρβαρότητας ἐκ μέρους τῶν φυλάκων του, ἀπέκαμε, καὶ μὴ ἔχων πλέον δυνάμεις νὰ προοδεύσῃ, ἔμεινεν εἰς τὰ Κόμματα, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν εἰς τὸ 407 ἔτος, ἢ εἰς τὸ 63 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐνταφιάθη δὲ μεγαλοπρεπῶς συνελθόντος πολλοῦ πλήθους πιστῶν καὶ μοναστῶν κατὰ τὴν ἐκφοράν. Ἀλλὰ μετὰ τριάκοντα ἔτη τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον μετεφέρθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὑπεδέχθη μετὰ μεγίστης εὐλαθείας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον τὸν μικρὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Πουλχερίαν, οἵτινες ἔκλαυσαν διὰ τὰ σφάλματα τῶν προγόνων των, καὶ ἀπέκοψαν ἀπὸ τὴν βασιλικὴν περιοχὴν τὴν ἄμπελον τῆς χήρας, ἣτις ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς καταδρομῆς τοῦ Χρυσοστόμου, ἀποδόσαντες αὐτὴν εἰς οὐς ἀνήκε, καὶ προμηθεύσαντες τρόπον τινὰ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν ἅγιον, δι' ὅσα ὑπέφερε προσ-

τεύων τὸ δίκαιον τοῦ ἀδυνάτε ἐναντίον τοῦ δυνατοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης συνέγραψε πολλά· εἰς ὅλα δὲ διαλάμπει μία εὐγλωττία καὶ γλαφυρότης, διὰ τὴν ὁποίαν τοῦ ἀπεδόθη καὶ ἡ ἐπωνυμία Χρυσόστομος. Θαυμάζεται διὰ τὴν λαμπρὰν φαντασίαν του, τὴν κειθὴ τῆς διαλεκτικῆς, τὴν γνώσιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, τὸν τόνον καὶ τὴν εὐροίαν τοῦ λόγου του, διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ καθαρότητα τὸν ὕφους, διὰ τὴν καθαρότητα, τὴν τάξιν καὶ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν δι' ὅλα ταῦτα κατατάσσεται εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ Ἑλλήνων συγγραφέων.

#### ΠΕΡΙ ΧΑΡΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΤΑΦΙΔΟΚΛΗΜΑΤΩΝ.

Πολλὰ ἐρρέθησαν περὶ χαράγματος ἀπὸ ἰδιοκτήτας τῶν σταφίδαμπέλων, ἀπὸ δημοτικὰς ἀρχάς, ἀπὸ προξένους, ἀπὸ ἐμπόρους, ὥστε καὶ ἡ ἰδία Κυβέρνησις ἐθεώρησε τοῦτο ὡς ἀντικείμενον τῆς προσοχῆς της, καὶ συνέλαβεν καὶ τὸν σκοπὸν νὰ συντάξῃ καὶ νόμον περὶ αὐτοῦ.

Ἡ αἰτία, δι' ἣν τοσοῦτος γίνεται λόγος, εἶναι ἡ ἐκπτώσις τῆς τιμῆς τῆς σταφίδος, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπαπειλουμένη ζημία εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν σταφίδαμπέλων, καὶ ὁ κίνδυνος τῆς καταστροφῆς τοῦ εἶδους τούτου τῶν κτημάτων, ἐκ

τῶν ὁποίων πηγάζει τὸ σημαντικώτερον ἔσοδον καὶ τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Ἀλλὰ πρὶν ἐμβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ χαράγματος, ἂν δικαίως ἢ ἀδίκως ἐπέσυρε τὴν τοσαύτην κατ' αὐτοῦ κατακραυγὴν, ἃς παρατηρήσωμεν πρῶτον, ἂν εἰς τὴν ἐκπτώσιν τῆς τιμῆς τοῦ σταφιδοκαρποῦ εἶναι ἄμεσος καὶ κυρία αἰτία τὸ χάραγμα, ἢ ὑπάρχουν ἄλλα αἰτία, τὰ ὁποῖα μὴ δυνάμενος νὰ ἴδῃ ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς σταφίδος, ἀποδίδει ἀτόπως εἰς τὸ χάραγμα, ὡς ὁ ἀσθενὴς ἢ ὁ λυπημένος εἰς τὸν κράββατον ἢ τὸ δωμάτιον ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας ἢ τῆς λύπης του.

Ἐκαστον προῖόν τιμᾶται ἀναλόγως μὲ τὴν γινομένην κατανάλωσιν αὐτοῦ· ὅταν ἡ κατανάλωσις ὀλιγοστεύῃ, ἢ ὁ καρπὸς ἦναι πλειότερος, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ αὐτὸ, ἢ τιμὴ ἐλαττοῦται· ὅταν δὲ ὁ καρπὸς ἦναι ὀλίγος, ἢ ἡ ζήτησις περισσοτέρα, ἀναγκαίως ἡ τιμὴ ἀυξάνει. Ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι γενικὴ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν προϊόντων, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὸν σταφιδοκαρπὸν. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐκπτώσιν τῆς τιμῆς τε εἰς τὴν μεγίστην διαφορὰν, ἣτις ἐγίνε μεταξὺ τῆς προαγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως αὐτοῦ. Εἶναι πασίδηλον ὅτι ἡ φυτεία τῶν σταφίδαμπέλων ἐπολλαπλασιάσθη, ἐνῶ ἡ κατανάλωσις τοῦ καρποῦ δὲν ἠύξησεν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἠύξησεν ἀναλόγως τοῦ προαγομένου καρποῦ· ἡ ἐκπτώσις λοιπὸν τῆς τιμῆς τοῦ καρποῦ τούτου ἦτον ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀυξήσεως τῆς φυτείας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ παροῦσα ἐκπτώσις δὲν προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰτίαν, πρέπει ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς βέ-

βαιον, ὅτι θέλει αὐτὴ ἐπέλθει ἄφευκα, ἐὰν ἡ μὲν προαγωγή τοῦ καρποῦ ἀυξάνη, ἢ δὲ κατανάλωσις μένει ἢ αὐτῇ.

Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι καὶ ἂν τὸ χάραγμα καταργηθῆ, καὶ ὁ καρπὸς ὡς ἐκ τέττε ἀποθῆ ὀλιγώτερος καὶ καλήτερος, ἢ ἐκπτώσις τῆς τιμῆς αὐτοῦ οὐχ ἦττον θέλει ἐπέλθει, ἐὰν ἡ φυτεία ἐξακολουθῆ νὰ γίνεται καὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ κατάργησις λοιπὸν τοῦ χαράγματος δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὴν προσδοκω μένην ὠφέλειαν. Ἄρα, ἐὰν νομοθετηθῆ ἢ κατάργησις αὐτῆ, πρέπει συγχρόνως νὰ νομοθετηθῆ καὶ ἡ παῦσις τῆς φυτείας· διότι ἄλλως δὲν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς, δι' ὃν θέλει νομοθετηθῆ ἢ κατάργησις τοῦ χαράγματος.

Ἄς κάμωμεν ἤδη καὶ περὶ τοῦ χαράγματος παρατηρήσεις τινάς. Τὸ χάραγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς μέσον ἀυξάνον τὸ πλήθος τοῦ καρποῦ τούττε ἀπολύτως, πάντοτε καὶ πανταχῶ. Τὸ χάραγμα ἐπενοήθη ὡς μέσον θεραπείας ἐνὸς πάθους τῶν σταφιδοκλημάτων, τῆς ἀνθορροίας, ἢ καρπορροίας. Εἰς τὸ πάθος τοῦτο ὑπόκεινται τὰ κλήματα, ὅσα εἶναι εἰς πολλὰ παχεῖαν γῆν, ὅταν ἔχῃ καὶ ὑγρασίαν ἰκανήν. Ὁ πολὺς χυμὸς, τὸν ὁποῖον αἱ ρίζαι μεταδίδουν εἰς τὸν κορμὸν, δίδει πολλὴν ὀρμὴν εἰς τὴν βλάστησιν τῶν κλώνων, ὥστε αἱ σταφυλαὶ, ὅταν πρόκηται ν' ἀνθίσωσι, ἢ νὰ δέσωσι καρπὸν, πνίγονται τρόπον τινὰ ἀπὸ τὸν πολὺν χυμὸν, καὶ ρίπτουν, ἢ τὸ ἀνθος, ἢ τὸν καρπὸν· πρὸς θεραπείαν τούτου ἐπενοήθη τὸ χάραγμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀφαιρεῖται μέρος τοῦ πλεονάζοντος ὑγροῦ, καὶ κατορθώνεται ἢ ἐπιτυχία τοῦ ν' ἀνθίσῃ ἐντάξει καὶ νὰ δέσῃ καρπὸν τὸ κλῆμα.

Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι τὸ χάραγμα δὲν ἀυξάνει τὴν εὐφορίαν τοῦ κλήματος, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν συνήθη καρποφορίαν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ γαῖαι αὐταὶ εἶναι ὑπερβολικὰ παχεῖαι, παράγουν ἀναγκαίως πολὺν καρπὸν, ἀφοῦ ἐπέλθῃ ἡ θεραπεία αὐτῆ· καὶ ἐκ τέττε ἀπέδοσαν ἐσφαλμένως εἰς τὸ χάραγμα ἰδιότητα, τὴν ὁποῖαν δὲν ἔχει πραγματικῶς.

Τὸ χάραγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ὠφέλιμον, εἰμὴ ὅπου αἱ γαῖαι εἶναι παχεῖαι, καὶ ὅπου τὰ κλήματα κυριεύονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀνθορροίας. Εἰς ἄλλας γαίας, καὶ ὅπου τὰ κλήματα δὲν ὑπόκειται εἰς τοῦτο τὸ πάθος, τὸ χάραγμα ὄχι μόνον δὲν εἶναι ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβές, διότι κατασρέφον μέρος τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον ὡς πρὸς τὴν βλάστησιν καὶ καρποφορίαν, ἐξασθενίζει τὸ κλῆμα, καὶ ἐπαπειλεῖ πλήρη καταστροφὴν, ἂν πολλάκις ἐπαναληφθῆ.

Ἡ κατάργησις λοιπὸν τοῦ χαράγματος, ἐὰν θέλῃ ὠφελήσῃ τοὺς ἔχοντας σταφιδαρπέλους εἰς μετρίαν ποιότητα γαίας, θέλει βλάψῃ μεγάλως τοὺς ἔχοντας εἰς παχείας καὶ ὑγρὰς.

Ἄς παρατηρήσωμεν τὸ χάραγμα καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ποιότητος τοῦ καρποῦ. Εἶναι ὁμολογούμενον ἐπὶ τῶν ἀμπέλων, ὅτι αἱ κείμεναι εἰς θέρεις μὴ ὑγρὰς καὶ προσβαλλόμεναι περισσότερον καιρὸν ἀπὸ τὸν ἥλιον, κάμνουν καλήτερον, ἀλλ' ὀλιγώτερον οἶνον, καὶ τὸ ἀντίθετον, αἱ εἰς παχείας καὶ ὑγρὰς γαίας παράγουν πλειότερον μὲν, ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος οἶνον. Αἱ αὐταὶ γαῖαι εἰς καιροὺς ξηρασίας παράγουν, ὀλιγώτερον μὲν, ἀλλὰ καλήτερον οἶνον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν εἰς ὑγροὺς καιροὺς ὁ οἶνος γίνεται πλειότερος, ἀλλὰ κατωτέρας ποιότητος· εἶναι ὁμοίως γνω-

ζόν ὅτι μὲ τὸ ὑπερβολικὸν κόπρισμα, ἐὰν ὑπάρξη καὶ ἀνάλογος ὑγρασία ἐκ φύσεως, ἢ ἐκτέχνης, τὸ προῖον τῆς ἀμπέλου γίνεται πλειότερον μὲν, ἀλλὰ κατώτερον.

Ἐξ ἀναλογίας πρέπει νὰ συμπεράνωμεν καὶ διὰ τὰς σταφιδαμπέλους· ὁ καρπὸς τῶν εἰς ὑγρὰς γαίας πρέπει νὰ ἦναι κατώτερος τοῦ εἰς ξηρὰς. Καὶ τῶν ἀνύδρων ἐτῶν ὁ καρπὸς πρέπει νὰ ἦναι καλῆτερος παρὰ τῶν βροχερῶν, τῶν ὁποίων πάλιν πρέπει νὰ ἦναι πλειότερος. Τοιαύτη διάκρισις μόνου δύναται νὰ ἦναι πραγματικὴ ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ καρποῦ· ἀλλ' ἢ διάκρισις αὕτη δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς προερχομένη ἀπὸ τὸ χάραγμα, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς γῆς. Ἐναπόκειται λοιπὸν εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τῶν σταφίδων νὰ κάμωσι τὴν διάκρισιν ταύτην, καὶ νὰ δώσωσιν ἀνάλογον τιμὴν, ὡς πράττουσι καὶ οἱ ἀγορασταὶ τῶν οἴνων, οἵτινες προσφέρουν κατὰ τοὺς παράγοντας τὸν οἶνον τόπους καὶ ἀνάλογον τιμὴν.

Ἐὰν μεταξὺ τῆς ποιότητος τῶν ἐκ δύο διαφορῶν θέσεων σταφιδῶν ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ, ἢ διάκρισις πρέπει νὰ ἦναι εὐκόλος, καὶ ὁ ἀγοραστὴς πρέπει νὰ ὀδηγῆται ἀπὸ τὴν ποιότητα εἰς τὴν ἀγοράν. Ἄλλ' ἐὰν ἡ διάκρισις δὲν εἶναι εὐκόλος, τότε οὐδὲ ἡ διαφορὰ θέλει εἶναι σημαντικὴ, ὥστε ὁ ἀγοραστὴς, ὅστις θέλει νὰ ἐκπέσῃ τὴν τιμὴν ὅλων τῶν σταφιδῶν, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐχαράχθησαν τινὲς, μεταχειρίζεται μίαν πρόφασιν διὰ κερδοσκοπίαν· καὶ ἀπὸ τὰς προφάσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ μεταχειρισθῶσιν οἱ ἔμποροι, δὲν πρέπει νὰ κανονίσωσι τὰς πράξεις των, οὔτε οἱ ἰδιοκτῆται οὔτε ἡ Κυβέρνησις.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα καὶ ὑπὸ ἄλλῃ τι-

νὰ ἔποψιν. Ἐὰν καὶ μετὰ τὰς ἐκτεθείσας παρατηρήσεις, ἢ Κυβέρνησις θέλει νὰ κατορθώσῃ τὴν κατάργησιν τοῦ χάραγματος· ἢ θέλει ἀπαγορεύσει ἀπ' εὐθείας τὸ χάραγμα, ἢ θέλει μεταχειρισθῆ μέσα πλάγια διὰ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸν τὸν σκοπόν.

Νόμος ἀπαγορεύων τὸ χάραγμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θέλει φανῆ καταθλιπτικὸς καὶ προσβλητικὸς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ γεωργοῦ, δὲν ἔχει οὐδὲ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ μόνην δύναται νὰ ἐπεμβαίνει ἢ Κυβέρνησις εἰς τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις, τὴν δημόσιον ὑγείαν. Δύναται ἢ Κυβέρνησις νὰ κανονίσῃ, ἢ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν καλλιέργειαν τῶν ὄρυζιῶν, ἢ νὰ ἐπεμβῆ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κατασκευῆς τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ οἴνου κτλ., ἐὰν διὰ τινος μίξεως προέσχεται βλάβη πρὸς τὴν ὑγείαν· ἀλλὰ δύναται διὰ νόμου νὰ περιορίσῃ τὸν γεωργὸν νὰ μὴ μεταχειρισθῆ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον αὐτὸς θεωρεῖ κατάλληλον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν αὐτοῦ ἔργων, ὅταν ἐκ τῶν ἔργων τούτων δὲν προκύπτῃ ἄμεσος πρὸς ἄλλους βλάβη;

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀποφασισθῆ τοιοῦτος νόμος, πρέπει νὰ συνταχθῆ καὶ κώδικξ ποινῶν ἐπιβλητέων εἰς ὅλας τὰς παραβάσεις αὐτοῦ, καὶ τρόπος ἐξελέγξωσι τῶν παραβάσεων κτλ.

Ἐὰν δὲ πρὸς κατάργησιν τοῦ χάραγματος προσδιορισθῆ διὰ νόμου νὰ δίδεται διπλοῦς ἔγγειος φόρος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι ἀδίκος. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὸν φόρον ἐπὶ προϊόντων, τὰ ὁποῖα θέλει νὰ ἐμψυχόνῃ ἀλλὰ δὲν φρονοῦμεν δίκαιον νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ἓν εἶδος καλλιέργειας βᾶσιν πλειότερα ἀπὸ τὰ λοιπὰ, καὶ νὰ δέλῃ νὰ ὠφελήσῃ ἓν μέρος πολιτῶν, μὲ τὴν βλάβην ἄλλου μέρους τῆς αὐτῆς ἰσῶς ποσότητος ἀτόμων.

Ἄλλα καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοιοῦτου φόρου θέλει ἔχει πολλὰς δυσκολίας κατὰ τὴν ἐξέλεγχιν τῆς πράξεως. Ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ὑπαρξιν τοιοῦτου νόμου, τινὲς χαράξωσι τὰ κλήματα, δὲν θέλει εὐρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ Κυβέρνησις νὰ πέμψῃ πραγματογνώμονας νὰ περιέλθωσιν ὅλας τὰς σταφιδαμπέλους, διὰ νὰ ἴδωσιν ἂν πραγματικῶς δὲν ἔγεινε τὸ χάραγμα; ἢ ποῦ ἔγεινε καὶ ποῦ ὄχι; Ἐὰν τινες ἐχάραξαν μέρος καὶ σποράδην, πῶς θέλει γνωρισθῆ ἢ πράξις αὕτη; Ἐπειτα ἀπ' ὅλα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι συσταίνοντες τοιαύτας ἐπιτροπὰς, ἀνοίγομεν δρόμον εἰς καταχρήσεις, χωρὶς νὰ κατορθώσωμεν τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου; ἢ δὲν ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ Κυβέρνησις ὅ,τι συμβαίνει, ὅταν ἐπὶ τῶν σταφιδαλωνίων συμπέσῃ βροχὴ, ὅτι διὰ τὸ δημόσιον τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σταφιδοκαρποῦ βρέχεται, ἐνῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον διὰ τοὺς ιδιώτας; Ἐπειτα ὁ ἐπιτεθεισόμενος νόμος, ἐὰν δὲν ἀναγνωρισθῆ ὡς ὠφέλιμος ἢ εἰς τὴν γείτονα ἐπικράτειαν, ὅπου καλλιεργεῖται ἢ σταφὶς, ἢμπορεῖ νὰ παράξῃ πλήρη τὴν ἐλπίζομένην ὠφέλειαν;

Τοσαῦτα ἐπῆλθον εἰς ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν ἐκ τοῦ προχείρου περὶ ἐνὸς ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον θεωροῦμεν ἀρκετὰ σπουδαῖον· εὐχόμεθα δὲ ὥστε ἢ Κυβέρνησις νὰ μὴν προβῆ εἰς τὸ νὰ κάμῃ τοιοῦτον νόμον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν νὰ ζητήσῃ πληροφορίας ἀπὸ ἐπιστήμονας τῆς γεωργικῆς ἀνδρας, ἐὰν τὸ χάραγμα ἐπιφέρῃ βλάβην εἰς τὰ κλήματα· ἐὰν δὲ κατωτέρα ποιότητα εἰς τὸν καρπὸν· ἐὰν ἦναι μὲν ἐπίτινα καιρὸν ὠφέλιμον εἰς τὸ νὰ ἐξαχθῆ πλειότερα ποσότης καρποῦ, βλάβη ὅμως ὕστερον εἰς τὰ κλήματα ἐξασθενίζον αὐτά· ἐὰν δὲν ἦναι δυ-

νατὸν νὰ βελτιωθῆ ἢ ποιότης τοῦ καρποῦ, ὅταν ἀφθῆ οὗτος νὰ ὠριμάσῃ περισσότερο, ἐὰν πραγματικῶς ὁ καρπὸς τῶν χαραγμένων κλημάτων δὲν διαρκῆ ὅσον καιρὸν καὶ ὁ τῶν μὴ χαραγμένων, καὶ ἄλλα ὅμοια· αἱ δὲ γνωμοδοτήσεις αὗται νὰ δημοσιευθῶσι καὶ νὰ γένωσι γνωσταὶ εἰς τοὺς καλλιεργητὰς τῶν σταφιδοκλημάτων, διὰ νὰ κάμωσι ἢ οὗτοι διὰ τῆς πείρας παρατηρήσεις. Τελευταῖον δὲ νὰ ἐκτεθῶσι τὰ πάντα εἰς τὰς ἐφημερίδας, νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κοινῶ ὅλοι αἱ ὑπὲρ καὶ κατὰ γνώμαι, καὶ ἀφοῦ σχηματισθῆ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἢ κοινὴ πεποιθήσις, τότε, ἂν θεωρηθῆ ἀναγκαία ἢ ὑπαρξίς τοιοῦτου νόμου, τὸσον ἢ παραδοχὴ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἢ ἐκτέλεσις του θέλει ἀποβῆ πολὺ εὐκόλος.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων μέσων, τὰ ὁποῖα πρὸς διόρθωσιν τῆς γλώσσης μας ἐπρότεινεν ὁ ἀοιδιμος Κοραῆς, ὑπάρχει καὶ τὸ ἐξῆς (Πλουτ. Τόμ. Α, φύλ. κθ' ἀκολουθία τῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν περὶ Ἐλ. Παιδείας καὶ γλώσσης). Νὰ σταλῶσι δύο νέοι νὰ συνάξωσι τὰς λέξεις, ὅσαι εἶναι ἐν χρήσει εἰς διάφορα μέρη, ὅπου ὁμιλεῖται ἢ ἐλληνικῆ γλώσσα, δὲν ἐμπεριέχονται δὲ εἰς τὰ ἐλληνικὰ λεξικά τῆς ἀρχαίας, ἢ νέας γλώσσης.

Ἐπειδὴ τὸ μέτρον τοῦτο δὲν ἐνεργήθη, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐνεργηθῆ, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ἐνεργήσοντος, ἐστοχάσθημεν ἔτι δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου.

Οἱ διδάσκαλοι ὄλων τῶν μερῶν, τὸσον τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, ὡς καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ὅπου ὁμιλεῖται ἢ ἐλληνικῆ γλώσσα, ν' ἀναδεχθῶσι τὴν φροντίδα νὰ καταγράψωσιν ὅλας τὰς ἐν χρήσει λέξεις, ζῶων, χόρτων, ἐργαλείων, ἀσθeneiῶν κτλ. κτλ. κτλ. ὅσαι δὲν περιέχονται εἰς τὰ λεξικά, ἐξαιροῦντες μόνον τὰς καθαρὰς



τουρκικὰς καὶ ἰταλικὰς, περιλαμβάνοντες δὲ εἰς τὴν ση-  
μείωσιν καὶ ἐκεῖνας, τῶν ὁποίων ἡ καταγωγή δὲν φαίνεται  
ἐκ πρώτης ὄψεως καθαρῶς ἑλληνική. Εἰς τὴν σημείωσιν  
ταύτην νὰ τίθεται συνοπτικῶς ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀ-  
ποδίδουσι κατὰ τόπον εἰς τὴν λέξιν. Ὅσοι δύνανται καὶ  
θέλουσι νὰ κάμωσι παρατηρήσεις καὶ εἰκασίας περὶ τῆς  
καταγωγῆς, ἢ παραγωγῆς ἐκάστης αὐτῶν, ἄς προσθέσωσι  
καὶ ταύτας.

Ἐὰν γένη δεκτὸν τὸ μέτρον τοῦτο, προσκαλοῦμεν ὅλους,  
ὅσοι εὐαρεστηθῶσι νὰ τὸ ἐνεργήσωσι, νὰ διευθύνωσιν εἰς  
ἡμᾶς τοὺς καταλόγους τούτων τῶν λέξεων· ἀναδεχόμεθα δὲ  
νὰ τοὺς δημοσιεύσωμεν διὰ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Δαοῦ, ἢ  
εἰς παράρτημα. Δημοσιεύοντες δὲ τὰς λέξεις ταύτας, θέλο-  
μεν προσκαλέσει ὅλους τοὺς πεπαιδευμένους τοῦ ἔθνους  
νὰ κάμωσιν ἐπεξεργασίαν ἐφ' ἐκάστης τῶν λέξεων καὶ ἐὰν  
μὲν εὑρεθῶσιν αὐταὶ παραγόμεναι ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν, καὶ  
ἢ κατασκευὴ αὐτῶν ἦναι κατὰ τοὺς γραμματικούς κανό-  
νας, νὰ συνιστῶνται ὡς χρήσιμοι, καὶ νὰ δύνανται ἀκολου-  
θῶς νὰ τὰς μεταχειρίζονται καὶ ὅπου αὐταὶ δὲν εἶναι εἰς  
χρῆσιν, ὡς καὶ οἱ συγγράφοις ἤδη, ὅταν ἤθελον λάβει  
ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζονται προτιμότερον ἐξ αὐτῶν παρὰ  
νὰ ὀνοματοποιῶσι νέας, αἵτινες πολλάκις συμβαίνει νὰ μὴν  
ἐφαρμόζονται ἀκριβῶς εἰς τὰ πράγματα, καὶ πολλάκις νὰ  
μὴν ἦναι κατὰ τοὺς γραμματικούς κανόνας.

Ὅχι μόνον δὲ διδάσκαλοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσ-  
σης καὶ δημοδιδάσκαλοι δύνανται νὰ ἐκπληρώσωσιν ἀκρι-  
βῶς τὸ ἔργον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μετρίως παιδείας ἀν-  
θρώποι, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐμπνευσθῆ εἰς αὐτοὺς ὁ ζῆλος τοῦ  
νὰ ἀναδεχθῶσι τὸ ἔργον τοῦτο.

Ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὁποίαν καταβάλλουσιν ἅπαντες  
προσπάθειαν, τόσον εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὡς καὶ  
ἄλλαχοῦ, νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ ξενικὰς λέξεις  
καὶ ιδιωτισμοῦς, ἐλπίζομεν ὅτι ἡ πρότασις αὕτη δὲν θέλει  
ἀποβῆ ἄνευ ἀποτελέσματος.